ISSN 2063-0077

Matrikula

Ex Praeteritis Praesentia

A MAGYAR CSALÁDTÖRTÉNET-KUTATÓ EGYESÜLET KIADVÁNYA

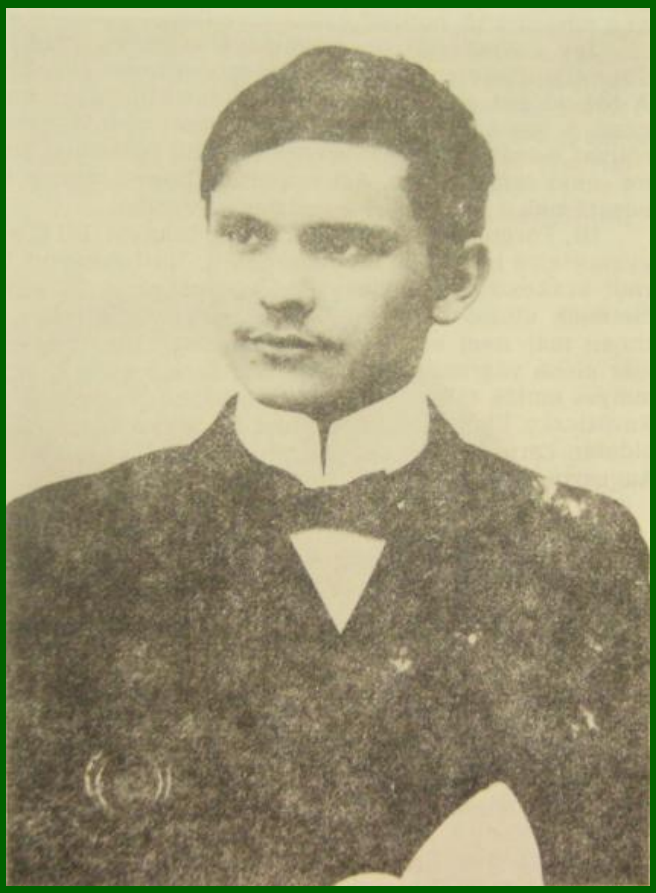

Dr. mihályfalvi Forgon Mihály (Gömörmihályfalva, 1885. október 16. – Tarnów, 1914. október 9.)

genealógus, történész, jogász

Forrás: https://hu.wikipedia.org/

V. évfolyam, 1. szám

2015

IMPRESSZUM

Matrikula

a

MAGYAR

CSALÁDTÖRTÉNET-KUTATÓ

EGYESÜLET

kiadványa

matrikula@macse.hu

Felelős kiadó: Dr. Kollega Tarsoly István

Szerkesztő: Dr. Hatvany Béla Csaba

Szaklektor (történelem, genealógia, heraldika):

Babcsányi Judit és Babcsányi István

Szaklektor (számítástechnika): Lerch János

Nyelvi lektor: Babcsányi Judit és Babcsányi István

Megjelenik évente négyszer: március, június, szeptember és december hónapokban. A kiadvány szabadon és csakis díjmentesen terjeszthető. Kéziratokat a szerkesztő e-mail címére várunk legkésőbb a megjelenési hónap elsejéig. A cikkek tartalmáért, beleértve a cikkhez kapcsolódó képanyagot is, a szerzők felelnek.

V. évfolyam 1. szám

© MACSE 2015

TARTALOM

Dr. Hatvany Béla Csaba: *A Doboka vármegyei Hatvaniak* 1

Boldog Gyöngyi - Dr. Sipos III. Béla: *Az embermentő és családfakutató Dr. Botskor Lóránt csendőr alezredes és a csíkdelnei Botskor családfa (Első rész)* 28

Dr. Barsi Béla: *Új adatok a Rodriguez család történetéhez* 43

A Doboka vármegyei Hatvaniak

Dr. Hatvany Béla Csaba, Berlin (csaba@hatvany.de)

Doboka vármegye Erdély északi részén feküdt és az 1876-os megyerendezésig létezett. Területe kelet-nyugat irányban hosszan elnyúlt, észak-dél irányban keskeny sávot alkotott. *„Napnyugatról* (…) *Kolozs, Kraszna és Közép-Szolnok vármegyék, éjszakról kisség Kővár vidéke, Belső-Szolnok vármegye és Beszterce vidéke, napkeletről Borgó szélbeli katona föld, délről kisség Torda és Kolozs vármegyék kerítik 's határozzák"*[1]. A vármegye nevét első ispánja, Doboka után kapta. Doboka I. (Szent) István király vezére, Csanád vezér apja volt. A vármegye központja Doboka[2] és az itt épült vár volt, a széki[3] sóbányák közelében. Dobo-ka mellett Szamosújvár[4] és Bonchida[5] voltak a vármegye fontosabb központjai.

Magyarország keleti fele a XV. században[6]

Doboka vármegye címere[7]

[1] HODOR 1837, 2. o.

[2] ma Dăbâca, Romániában, Kolozs megyében

[3] Szék, ma Sic, Romániában, Kolozs megyében

[4] ma Gherla, Romániában, Kolozs megyében

[5] ma Bonțida, Romániában, Kolozs megyében

[6] BARTA 1987, 209. o.

[7] HODOR 1837, első belső borító

A Doboka vármegyei Hatvani családból lényegében csak két családtagról találunk fontosabb információt a korabeli okiratokban: Hatvani Zsigmond főispánról és Hatvani Istvánról, Bethlen Gábor erdélyi fejedelem dési sókamarájának prefektusáról és velencei követéről („*Salisfondine nostre Desiensis Praefectum, Internuntium nostrum*"[8]). Már ebből a tényből is, nevezetesen, hogy csak két családtag szerepel a fontosabb okiratokban, gyaníthatjuk, hogy a Doboka vármegyei Hatvaniak nem voltak honosak a vármegyében.

Hatvani Rubin Dénes nádori jegyző

Lázár Miklós *Erdély főispánjai* című terjedelmes munkájában Hatvani Zsigmondról a következőket írja:

„Hatvani Hatvani Zsigmond.

Hatvani Zsigmond, magyarországi nemes család ivadéka s alighanem a székes-fehérvármegyei Hatvan volt fészke e családnak."[9]

E szövegrészhez a szerző a következő lábjegyzéket csatolja: *„E helységben a Cseffeyek ősei is birtokosok voltak."* Mint látni fogjuk, a Cseffeyek szoros rokoni kapcsolatban álltak a Hatvaniakkal: Cseffey László, Belső-Szolnok vármegye főispánja Hatvani Zsigmond mostohafia. Lázár Miklós említett írásában a következőket olvashatjuk róla:

„Noszalyi Cseffey László.

Cseffey László, Cseffey István és Tomori Anna fia, meg idősb Cseffey János és Zuthori Anna unokája.

Őse e családnak Rubin Dénes, ki 1519-ben életben állott Magyarországon, és hatvani (Fejérmegye) előnevet használ."[10]

Rubin Dénesről több okiratból értesülünk. A legelsőt Perényi Imre nádor adta ki 1516. máj. 29-én[11] és „*Chehfew-i Zabary András feleségének, Katalin úrnőnek*" címezte. A nádor tudatja a címzettel, hogy *„jelentették előtte Hathwan-i Rubyn Dénes mester feleségének: Zsófia Úrnőnek a nevében, hogy Te Katalin, nem tudva, micsoda fúriától vezettetve, dorongot véve a kezedbe, fegyveresen rátámadtál az exponens úrnőnek a Tolna megyei Cheffeu birtokban lévő nemesi házára és curiájára és ott az exponens úrnőt különféle gyalázó és tiszteletlen szavakkal illetted, és ha nem tudott volna lakásában elzárkózni, hatalmaskodva súlyosan bántalmaztad volna."*

A hölgyek perpatvarán kívül, több érdekes információról szerzünk tudomást ebből az okiratból. Megtudjuk, hogy Rubin Dénes már az 1516. évben a Hatvani nevet viselte, megtudjuk, hogy felesége Zsófia asszony volt, és hogy nemesi háza volt Cse(h)főn (*Cheffeu*), ami ma puszta a Tolna megyei

[8] ÓVÁRY 1886, 9. o., Bethlen Gábor leveléből a velencei dogénak

[9] LÁZÁR-VIII 1888, 634. o.

[10] LÁZÁR-X 1888, 920. o.

[11] DL 30543

Hőgyész mellett. Az üggyel két év múlva is foglalkozik a nádor, amikor 1518. okt. 19-én levelet ír a szekszárdi konventhez, melyben *„Hathwan-i Rubyn Dénes mester, a nádori iroda jegyzőjének és feleségének, Zsófia úrnőnek”* az esetéről értesíti a konventet. Két hónappal később, 1518. dec. 18-án, a szekszárdi konvent jelentést tesz II. Lajos királynak *„Hathwan-i Rwbyn Dénes mester, nemes férfiú, nádori jegyző és a neje, Zsófia asszony”* ügyének lefolyásáról[12].

Érdemes még három okiratot figyelembe venni. Az első okirat[13] 1519. febr. 13-án kelt, II Lajos király adta ki, és egy peres ügyben - többek között - a királyi udvarból külön e célra kiküldöttekről van szó, köztük *Dionisius Litteratus de Hathwan*. A második okirat[14] 1519. ápr. 17-e után kelt és szintén egy peres ügyről szól. A somogyi konvent értesíti egy per lefolyásáról II. Lajos királyt és említést tesz *Hathwan-i Dénes deák mesterről*, a királyi curiából külön e célra kiküldött emberről. Végül az utolsó[15], egy 1520. máj. 5-én a fehérvári konvent által kiadott oklevél, melyből arról értesülünk, hogy a konvent másokkal együtt *Hathwan-i Dénes diákot* ügyvédjének teszi meg. Noha ezekben az okiratokban nem szerepel a Rubin név, bizonyára ugyanarról a személyről, Hatvani Rubin Dénesről van szó.

Egy 1519. szept. 10-én Báthori István nádor által kiadott okmányból[16] értesülünk, hogy *„Illyeshaza-i Illyes György felperes és Korlathkew-i Péter udvarmester alperes a Pozsony megyei Czyfer possessio ügyében folyó perében Hathwan-i Rwbyn Dénes mester nádori jegyző szept. 9-én az oklevélben részletezett módon tanúvallatást tartott.”*

1520. máj. 20-án II. Lajos király több Tolna megyei birtokot adományoz *„nobili magistro Dionisio Rewbyn de Hathwan, stili palatinalis notario”*[17]. Az adományozott birtokok „*Felsewzabar, Kewzepzabar ac Alsozabar, alio nomine Zenthgewrgh nuncupate, necnon Chap vocatarum”*, mind Tolna megyében, ahol egyébként a nádori jegyző csehfői kúriája is volt.

A felsorolt okiratokban, amelyek 1516. máj. 29. és 1520. máj. 20. között keletkeztek, a nádori jegyző Hatvani néven, néha a Rubin névvel is megtoldva szerepel, holott birtokai között nincs felsorolva Hatvan. Hatvani Rubin Dénes csak ezután jut hozzá a Lázár Miklós által megemlített Fehér megyei Hatvan birtokhoz.

1520. júl. 2-án *„Lajos király Hathvani Rubin Dénes mesternek adományozza hűséges szolgálatai elismeréséül a Tolna megyei Thewl és Mehes és a fehérmegyei Hathwan birtokrészeket Bath és Ungh pusztákkal és a Bathban lévő révjoggal együtt, melyek Beke Mátyás magtalan halála után szálltak a koronára.”*[18] Ez az oklevél azért is érdekes, mert Rubin Dénes az oklevélben már viseli a Hatvani nevet, noha II. Lajos éppen ezzel az okmánnyal adományozza neki a fehérmegyei Hathwan nevű

[12] DL 30548
[13] DL 93792
[14] DL 93795
[15] DL 106763
[16] DL 103126
[17] DL 30283
[18] DL 89145

birtokot. Ha ehhez hozzátesszük, hogy négy évvel az adományozás előtt is már viselte a Hatvani nevet, akkor legalább arra következtethetünk, hogy a nádori jegyző valamilyen jogon legalább részbirtokos volt a fehérmegyei Hatvanban.

Hatvani Rubin Dénessel legutoljára egy 1523. okt. 26-án kiadott tanúsítványban[19] találkozunk.

Fényes Elek szerint[20] két Hatvan nevű település volt Fejér vármegyében:

*„**Hatvan**, puszta, Székes-Fejér vmegyében, Kálozhoz 1 1/2 óra: 230 kath., 66 ref., 2 evang., 3 zsidó lak. A kálózi urad. tartozik.*

***Hatvan**, puszta, Székes-Fejér vmegyében, a Szentgyörgyi puszta mellett: 4 kath. lak., közel Alcsúthoz."*

Nagy valószínűséggel állíthatjuk, hogy Hatvani Rubin Dénesnek adományozott birtok a Káloz melletti Hatvan birtok volt, ugyanis tudomásunk van itteni Hatvani birtokosokról, akik valószínűleg Dénes rokonai voltak és ez a birtokosság állt az adomány alapjául is. Itt a Cseffeyeknek is volt birtokrészük. Károly János ötkötetes *Fejérmegye története* munkájában[21] a Káloz melletti Hatvanról írt részben megemlíti a fehérvári keresztesek konventje által 1401-ben kiadott bizonyító okiratot, miszerint több Tinódy családbeli, Tinód faluban levő birtokukból bizonyos leánynegyedet Hatvani Lőrincz fiainak, Péternek és Bálintnak átadtak.[22] Az okiratban szereplő Tinód (Tynod) falu Sárbogárd mellett volt.[23]

Ismeretes, hogy Mohács után a török előnyomulásának egyik főútja a Duna mentén volt, és Fehér vármegye különösen érintett volt. Sok Fehér vármegyei nemes elhagyta birtokát, székhelyét áttette a még el nem foglalt szomszéd vármegyék egyikébe és onnan igazgatta birtokát. Olyanok is voltak, akik távolabbi vármegyékben lakó rokonokhoz menekültek. Ezek közé tartoztak a hatvani Hatvaniak és Cseffeyek, akik Erdélybe menekültek a rokonsághoz. Erdélyben ebben az időben Közép-Szolnok vármegyében találkozunk nagyobb számban Hatvaniakkal és Cseffeyekkel[24], de Cseffeyeket a szomszédos Belső-Szolnok és Doboka vármegyékben is találunk.[25] Kézenfekvő tehát a következtetés, hogy Hatvani Zsigmond és Cseffey László felmenői ezekbe a megyékbe települtek át.

Cseffey László szüleiről és nagynagyszüleiről van értesülésünk. László nagyapja, noszolyi Cseffey István 1567-ben Kisdevecser,[26] 1590-ben Noszoly,[27] 1592-ben Cente,[28] 1594-ben Erdőszombattelke[29] Doboka vármegyei helységekben birtokos, 1578-ban a Dési sókamara ispánja[30]

---

[19] DL 89182

[20] FÉNYES 1851

[21] KÁROLY 1896, IV., 225. o.

[22] DF 280196; PML V. 210 No. 2; NAGY 1873, V. kötet, 144. okmány, 193-194. o.; ZSIGMOND II/1, 1037/126. o.

[23] CSÁNKI 1897, III., Fejérvármegye Helységei szakaszban

[24] ld. PETRI 1901

[25] ld. KÁDÁR 1901

[26] KÁDÁR 1901, III., 293. o.

[27] U. o., V., 244. o.

[28] U. o., II., 507. o.

[29] U. o., III., 417. o.

és 1588-ban Bethlen vár prefektusa.[31] Az áttelepült ez a Cseffey István vagy talán az ő apja lehetett. Birtokaiból és viselt tisztségeiből ítélve a beilleszkedés az új környezetbe sikeres volt. Cseffey Istvánnak két gyerekéről van tudomásunk: István, aki Cseffey László apja, és Ilona, Gávai Miklósné.[32]

A sófalvi Gávai (Gávay) család Doboka és Közép-Szolnok vármegyében volt birtokos és - amint látni fogjuk - az érhatvani Hatvani családdal is szoros rokoni kapcsolatban állt.

Hatvani Zsigmond dobokai főispán

Hatvani Zsigmond szüleiről vagy nagyszüleiről közvetlen információnk nincs. Szerencsére, a fennmaradt okiratok fontos következtetésekre adnak lehetőséget.

Petri Mór említett könyvében a következőt találjuk:

„Báthori Zsigmond fejedelem 1586 ápr. 14-dikén Gyulafehérvárt néhai Hatvani Gergelynek, Pál fiának, hatvani birtokrészét az udvarházzal együtt Hatvani Gergely magvaszakadása miatt Brini Lászlónak, udvari lovasai alkapitányának, Tombod Mihálynak, Istvánnak, Györgynek, Mártonnak és Nováki Zsigmondnak, az ő anyai testvéreinek és Brini Györgynek, nagybátyja fiának, ajándékozza, királyi emberekűl kijelöli: Ramacsa János és Pelei Gáspár középszolnokvármegyei alispánokat, Szentkirályi Szentkirályi Mihályt, Szántai «Bech» Györgyöt, Sződemeteri Kencsi Jánost, Szarvadi Szarvadi Andrást, Szunai Mindszenty Lászlót, Mindszenti Gencsi Istvánt, Havaselÿ Balázst, a tasnádi fejedelmi jószágkormányzót, Tollas Pált, Juhos Imrét, Nagy Bálintot, Tasnádi Gáspár deákot és Balázsházi Tordai György deákot, bizonyságul pedig kiküldi a váradi requisitorokat, a kik aztán jelentik, hogy midőn Mindszenti Gencsi István fejedelmi ember Brinÿ Lászlót, Mindszenti Tarjáni András, Szepesy János, Porteleki Helmeczy Ambrus, János és Kávási László, Kávási Nagy István és Gencsi Szodoray Miklós szomszéd nemes emberek, továbbá Károlyi Mihály kávási, özv. Hatvani Jánosné Gávai Erzsébet és Hatvani Péter, hatvani jobbágyainak jelenlétében be akarta iktatni, özvegy Hatvani Jánosné Gávai Erzsébet a maga és Hatvani Jánostól származó István és Zsigmond gyermekeinek nevében ellentmondott."[33]

A Gávay család címere

Itt a Közép-Szolnok vármegyei Érhatvanról[34] esik szó, ahol az érhatvani Hatvaniak 1335 óta okiratilag bizonyítottan[35], de valószínűleg már az Árpád-házi királyok alatt is őshonos birtokosok voltak. Gávay Erzsébet a már említett sófalvi Gávay család tagja. 1540. márc. 27-én János király Gávay Lukácsnak és Imre testvérének adományoz címert. A családnak birtokai Cente,

[30] U.o., III., 43. o.

[31] U.o., II., 170. o.

[32] U. o., II., 509. o.

[33] PETRI 1901, III., 370. – 371. o.

[34] ma Hotoani, Szatmár megyében, Romániában

[35] DL 50994; NAGY 1883, 105/149-150. o.; KÁLLAY 1943, 455/106. o

Erdőszombattelke, Kackó, Noszoly, Móric, Sajókeresztúr Doboka vártmegyei helységekben, valamit a Közép-Szolnok vármegyei Érhatvanban voltak.

Nagyon valószínű, hogy Hatvani János és Gávay Erzsébet Hatvani Zsigmond szülei.

Petri Mór monográfiájából azt is megtudjuk, hogy Hatvani János apjának, aki néha Kis-Hatvani János névvel szerepel, birtokával kapcsolatban több peres ügye volt a Hatvani családtagokkal. Érdemes felfigyelnünk a következőkre:

„1551-ben Nádasdi Tamás országbíró előtt Kis-Hatvani Etei Ágostonné, Kis-Hatvani Katalin (ifj. Gergely leánya) panaszt tett, hogy Dorottya, előbb Kis-Hatvani János özvegye, most pedig Gencsi János neje, Hatvani Gergelynek, a panaszkodó atyjának telkét a mohácsi csata után elfoglalta. Megbízza az országbíró a leleszi káptalant, hogy az alperest idézze meg a király elé; jun. 24-dikén a leleszi konvent jelenti a királynak, hogy az alperest, Kis-Hatvanban egyik embere által csakugyan megidéztette."[36]

Az okiratban szereplő Kis-Hatvan a mai Érhatvan. Dorottyát, Kis-Hatvani János volt özvegyét, az okirat kiadásakor Gencsi János nejét azzal vádolják, hogy a rokon Hatvani Gergely telkét a *mohácsi csata után*, az akkor még életben volt férjével, Kis-Hatvani Jánossal együtt elfoglalták. Kis-Hatvani János és felesége, Dorottya Hatvani János szülei és így Hatvani Zsigmond nagyszülei. Kis-Hatvani János volt valószínűleg a Dunántúlról Erdélybe telepedett rokon, és amint a periratok tanúsítják, az újrakezdés nem volt egészen zökkenőmentes.

A nagykorú Hatvani Zsigmonddal legelőször 1603-ban találkozunk a forrásokban. Ez év júniusában Székely Mózes fejedelem követeként Kemény Boldizsárral együtt Jeremiás (Ieremia) moldvai vajdánál járt, hogy meggyőzze, fogjon fegyvert a Habsburgokkal szövetkezett havasalföldi Radul (Radu Şerban) vajda ellen[37,38].

Ha ebből az adatból indulunk ki, akkor megállapíthatjuk, hogy Hatvany Zsigmond 1579 előtt született, mivelhogy 1603-ban már nagykorú, azaz legalább 24 évesnek kellet lennie. Ez a megállapítás megegyezik azzal az feltevéssel, hogy Zsigmond 1586-ban még kiskorú. Az említett okirat kiadásának évében a kiskorú Zsigmondnak legalább hét, de legfeljebb 23 évesnek kellett lennie. Következésképpen, Hatvani Zsigmond 1563 és 1579 között született.

1605-ben Bocskai István erdélyi fejedelem Kolozsvárra szándékozta összehívni az országgyűlést, amikor fejedelmi tisztségébe is beiktatták volna. A fejedelmet augusztus 12-én fogadták ünnepélyes keretek közt a város kapuja előtt. Másnap a segesvári táborból Ali pasa küldöttét fogadták a város kapuja előtt. Fogadására a fejedelem Korláth Istvánt és Hatvani Zsigmondot küldte.[39]

Hatvani Zsigmond gyakran járt követségbe a török császárnál, részt vett a törökök ellen vívott harcokban, ahol többször is megsebesült.

1609-ben már nős, felesége Tomory Anna, akinek ez a harmadik házassága.

---

[36] PETRI 1901, III., 369. o.

[37] SZILÁGYI 1876, III., 114. o.

[38] HODOR 1837, 101. o.

[39] JENEY-TÓTH 2008, 58. o.

A Tomoryak (Tomori, Thomori, Thomory) a családi hagyomány szerint bosnyák származásúak,[40] de egyes szerzők ezt kétségbe vonják.[41] Nagy Gyula szerint *„a család egyenes ősei Fethe fia Mihály és Tamás fia Butthus tornai várjobbágyok voltak, kiket IV. László király »a iobagionatu dicti castri cum terra ipsorum Tumur vocata eximendo« 1279-ben kelt oklevele erejével az ország nemesei közzé emelt."*[42] Nagy Ivan szerint is a család *„eredetét és nevét Abaúj megyei Tomor helységből vette".*[43]

A család legismertebb tagja kétségkívül a regényes életpályát befutott Tomori Pál.[44] Élete folyamán egymásután volt katona, ferences rendi szerzetes, kalocsai érsek és végül a magyar királyi csapatok főkapitánya a mohácsi ütközetben, ahol *„legjobb tudása szerint vezette a harcot, előljárt a véres küzdelemben, a bomladozó sereget bátorította és a futók rendbeszedésén fáradozva esett el a sűrű gomolyagban.* (…)*Ha Tomori nincs, nem gondolhatnánk Mohácsra anélkül, hogy a szégyen egészen el ne égetné orcánkat".*[45]

A tomori Tomori család címere[46]

A csúcsi Tomori és a szucsáki Tomory családok címere[47,48]

Tomori Pál a tomori előnevet viselő ághoz tartozott. A család másik ága a csúcsi előnevet viselte. Legismertebb tagja csúcsi Thomory István (Chwchi, de Chywch, Chywchy) erdélyi alvajda és a székelyek alispánja (1514), aki II. Ulászlótól erdélyi birtokokat kapott. István György nevű fia csúcsi előnévvel vitte tovább a családot, míg Demeter nevű fia a Kolozs vármegyei Szucsák (románul Suceagu) birtokot szerezte meg (nem tudjuk, hogy házasság vagy adomány által) és szucsáki (de Zwchak) előnévvel alapított új ágat, de megtartotta a csúcsi Tomori címert.

Szucsáki Tomory Demeter feleségéről nem tudunk semmit, de tudjuk, hogy hét gyereke volt: János, Miklós, Pál, István, Mihály, Erzsébet (Erzse) és Anna. Miklósnak nagyesküllői Valkai Erzsébet volt a felesége és két lányuk volt, Petronella és Anna.

---

[40] FRAKNÓI 1881, 290. o. és 1) lábjegyzék

[41] NAGY 1889, 779. o.

[42] U. o.

[43] NAGY 1857, XI., 241. o.

[44] FRAKNÓI 1881

[45] SZEGFŰ 1926, 593-594. o.

[46] SIEBMACHER 1893, Der Adel von Ungarn, Tomori I., v. Tomor

[47] U. o., Der Adel von Ungarn, Tomori II., v. Csúcs,

[48] U. o., Der Adel von Siebenbürgen, Tomori de Csúcs

Petronella először bodoki Mikó Miklós[49] felesége, majd ennek halála után férjhez ment nyujtódi Imecs István háromszéki alkapitányhoz.

Szucsáki Tomory Anna háromszor ment férjhez. Első férje noszolyi Cseffey (Cseffei, Csefey) István volt, ki 1602 körül halt meg. Ebből a házasságból született Cseffey László. Második férje tötöri Tötöry János volt, akinek ez a második házassága. Tötöry Jánosnak első házasságából egy lánya született, Magdolna, aki 1607-ben Keczeli Istvánné. Tötöry János 1604 és 1606 között a tatár fogságába esett. Ekkor felesége testvére, Bolyai Gergelyné Tötöry Erzsébet, valamint első házasságából született lánya, Keczeli Istvánné Magdolna megpróbálták kiváltani. A váltságdíjat Tomory Anna saját vagyonából fizette, és ennek fejében a Tötöryek neki, Kenedi Istvánnak és Hatvani Zsigmondnak egy sor birtokot elzálogosítottak. 1607-ben Tötöry János már nem él és, mint láttuk, két évvel később Tötöry Anna férjhez megy Hatvani Zsigmondhoz.[50]

Tötöry István halála után az elzálogosított birtokok, beleértve Tötört[51] is, Báthory Gábor fejedelem adományaként[52] (1609. febr. 6.) kerültek Hatvany Zsigmond tulajdonába, aki ezentúl a hatvani előnév mellett a tötöri előnevet is használta.

1610-től egészen 1615-ben bekövetkezett haláláig Doboka vármegye egyik főispánja volt. Báthory Gábor (1589-1613, 1608-tól meggyilkolásáig fejedelem) 1610. nov. 3-án levelet írt Doboka vármegye első főispánjához: *„Doboka vármegyének egyik Főispánja fatali necessitate tisztitől megválván: Hatvani Sigmond uramat választattuk helyette második fő Ispánnak. Hagyjuk ezért és parancsoljuk, hogy az levelünk látván, mindjárt egy bizonyos napra Széket hirdetvén, Szántay Mihály belső Szolnok vármegyének Vice-Ispánját melléje vévén, Hatvani uramat az mi Commissionk mellett szép módjával commendálja bé."*[53]

Báthory Gábor fejedelem uralkodását erőszakos kormányzása, erkölcstelen magánélete, felelőtlen havasalföldi hadjárata, a szászok önkormányzatának kurtítása jellemezte. Mindez elidegenítette a fejedelemtől az erdélyi rendeket. Géczi (Géczy, Ghyczy, Ghiczy, Ghiczi) András nemesember vezetésével, megalakult egy fejedelemellenes párt. Valószínűleg Hatvani Zsigmond is ehhez a csoporthoz tartozott. Kőrösi Péter, Havasalyi Péter és Zsúki Benedek a Portától visszajövetükben a havasalföldi Tergoviste (Târgoviște) városból 1612. jún. 27-én elküldött levelükben többek között ezeket írják a fejedelemnek: *"Bizony Kegyelmes Uram, kétsége ne legyen Felségednek az országban, mert kicsinytől fogva nagyig hívek; senkinek semmi practikájok nem volt, hanem Hatvani Zsigmondnak, az mint ennekelőtte való levelemben is írtam Felségednek, nem tudom, ha adták-e meg vagy nem."*[54]

1613 májusában a szultán megvonja Báthory Gábortól a támogatását és Bethlen Gábor mellett dönt, akit hatalmas török haderő támogatásával az erdélyi rendek fejedelemmé választanak. A bukott

---

[49] Nem összetévesztendő fiával, Mikóssal, aki emlékiratíró, 1619-től Bethlen Gábor fejedelmi titkára, 1641-től Sepsiszék alkirálybírája és a szék követe volt, és aki mindemellett kiterjedt háromszéki birtokain gazdálkodott (1597.03.23. – 1668.02.18.).

[50] MONOK 1988, 625. o.

[51] ma Tioltiur, Romániában, Kolozs megyében

[52] EKK 2005, 9., 26., 27.

[53] SZILÁGYI 1867, XXII. oklevél, 313. o.

[54] KEMÉNY 1845, II., 20. okmány, 198-200 o.

Báthory Gábor, aki közben Váradon tartózkodott, trónja megmentése érdekében hajlandó lett volna a várost a törököknek átengedni. Ezt megtudták a hajdúk és 1613. okt. 27-én meggyilkolták. A hagyomány szerint Báthory Gábor holtteste tizenöt évig feküdt temetetlenül Nyírbátorban, míg 1628-ban Bethlen Gábor utasítására sor került a temetésére.

Hatvani Zsigmond Bethlen Gábor fejedelemsége alatt is megtartotta főispáni tisztségét. Bizonyára jó viszonyban volt a fiatal fejedelemmel, sőt bizalmasa volt. Ezt tanúsítja a fejedelem fennmaradt két levele, amit Hatvani Zsigmondnak írt.

Az első levelet Bethlen Gábor 1613. december 30-án küldte Nagyszebenből, amelyben magához rendeli Hatvani Zsigmondot és *„Cheffei uramot”*[55] a kapucsi[56] pasa fogadására:

Gabriel Bethlen Dei gratia princeps Transylvaniae partium regni Hungariae dominus, et Siculorum comes etc.

Generose fidelis nobis syncere dilecte Salutem et favorem nostrum. Szintén ezen órában érkezek az havasali vajdának, becsületes atyánkfiának hozzánk egy bojer postája, ki által adja értésünkre nagysága, hogy az hatalmas győzhetetlen császárnak sok szép ajándékokkal, nagy pompával mi hozzánk bocsátott kapuczi passaja huszonöt kapucziakkal ezen két három nap alatt ide Szebenben érkezik; akarván azért mind az hatalmassága méltóságához képpest s mind penig az magunk becsületiért, az ő hatalmassága követét méltó becsülettel látni és fogadni, kegyelmedet intjük szeretettel, sőt ugyan hagyjuk és parancsoljuk is serio, minden maga dolgait hátra hagyván ad quintum, sextum et septimum diem mensis Januarii proximi affuturi, maga szolgáival, Cheffei uramot is melléje vévén, mentől jobb módjával ékesben és ruhásban okvetetlen itt Szebenben jelen legyen, hogy az ő hatalmassága méltósága szerint idebocsátott fő követit mentől becsületesben fogadhassuk; ha szintén néhol utat éjjel kelletik toldani is el ne mulasson. Secus nulla ratione facturus. Datum in civitate nostra Cibiniensi, die 30 Decembris, Anno domini 1613.

Gabriel Bethlen m. p. Caspar Beőleőny m. p.[57]

A második levelét a fejedelem 1614. júl. 6-án küldte Hatvani Zsigmondnak, amellyel Gyulafehérvárra rendeli „*szükséges dolgok*” megbeszélésére:

„Gabriel Bethlen dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus, et Siculorum comes etc.

Generose fidelis nobis sincere dilecte, salutem et fauorem nostrum. Mivel Kegyelmeddel szükséges dolgok felől való beszélgetésünknek kell lenni, és netalán országunknak bizonyos dolgaiban is expediálnunk is kelletik Kegyelmedet: hagyjuk azért és parancsoljuk Kegyelmednek, ez levelünk lát-

[55] Ez valószínűleg Cseffey László, az akkor 21 éves Hatvani Zsigmond mostohafia lehetett, mert apja Cseffey István már 1602 körül meghalt.

[56] Törökül kapucu, románul capugiu – a Porta katonai-diplomáciai különleges küldötte Havasalföldre és Moldvába, akinek legtöbbször az volt a feladata, hogy megvonja a vajdától a Porta támogatását.

[57] SZILÁGYI 1879, VII. levél, 7. o.

ván, mindjárást, se órát se napot annak nem várván, sietséggel jőtest jőjön hozzánk ide Fejérvárra. Nec secus faciat. Datum in civitate nostra Alba Iulia, die 6 mensis Iulii, anno domini 1614.

Gabriel Bethlen m. p.[58]

Kádár József az alábbi képen látható címert tulajdonítja az (ér)hatvani és tötöri Hatvani családnak.[59] Ez a címer szerepel a Siebmacher-féle címeres könyvben is, úgy a magyarországi, mint az erdélyi nemeseknél is.[60] Ezt a címert bizonyítottan használták ugyanebben a században a Borsod vármegyei Hatvaniak[61], a XIX. században pedig a Közép-Szolnok vármegyei érhatvani Hatvaniak is. A közös címer használata alátámasztja azt a családi hagyományt, hogy a Doboka, Közép-Szolnok és Borsod vármegyei Hatvaniakat szoros rokoni kapcsolat köti össze.

Az érhatvani és tötöri Hatvani család címere

Hatvani Zsigmond 1615-ben, halála évében súlyosan beteg lehetet. Ekkor írt egy húsz versszakból álló, református szellemű siralmas éneket, ezzel készülvén a halálra. A verset, egy pár megjegyzést hozzáfűzve, a Függelékben közlöm.

Tomori Anna 1624-ben a Nagysajói Református Káptalanhoz tartozó Cegőtelke[62] egyházközségnek egy hímzett úrasztali terítőt adományozott, ami máig fennmaradt[63].

Hatvani István Moson vármegyei esküdt és ülnök

Nincs közvetlen értesülésünk Hatvany Zsigmond gyerekeiről.

Demény-Dittel Lajos Hatvani (I.) Istvánt, a dési sókamarák prefektusát és velencei követet véli Hatvani Zsigmond és Tomory Anna fiának[64].

Láttuk, hogy Hatvani Zsigmond és Tomory Anna 1609-ben már házasok, és hogy Tomory Anna második férje Tötöry János, aki 1604 és 1606 között tatárfogságban volt, 1607-ben már nem élt.

Első értesülésünk Hatvani (I.) Istvánról a Kolozsmonostori Káptalan protokollumából van[65]. Egy 1614. évi bejegyzés (D 103) szerint Kolozsvári Bornemisza Tamás[66] Kozárváron[67] levő birtokrészét zálogba veti Hatvani (I.) Istvánnak.

---

[58] SZILÁGYI 1885, XII. levél, 227. o.

[59] KÁDÁR 1901, VII., 385. o.

[60] SIEBMACHER 1893, Hatvani I.;SIEBMACHER 1898, Hatvani

[61] BODNÁR 2007, 220. o.

[62] régebben Szász-Czege, ma Țigău, Beszterce-Naszód megében

[63] leírását és fényképét ld. itt: DEBRECZENI 1928 és HORVÁTH 2007

[64] DEMÉNY-DITTEL 2008, 1. ö.

[65] KÁDÁR 1901, IV., 434. o.

Ha Hatvani (I.) István tényleg Hatvani Zsigmond és Tomory Anna fia, akkor 1614-ben még kiskorú lett volna és nem vehette volna zálogba a kozárvári birtokrészt Bornemisza Tamástól. Az ellenmondást csak úgy oldhatjuk fel, ha elfogadjuk, hogy ez a Hatvani (I.) István nem Hatvani Zsigmond és Tomory Anna fia. Sokkal valószínűbb, hogy Hatvani (I.) István Zsigmond testvére, tehát Hatvani János és Gávay Erzsébet fia, aki Zsigmonddal együtt 1586-ban még kiskorú[68].

Amint látni fogjuk, Hatvani (I.) István, a dési sókamarák prefektusa és velencei követ, 1626-ban már nem élt. Tudomásunk van azonban egy másik Hatvani Istvánról, aki húsz évvel később fiatal éveiben volt. Báró gyerőmonostori Kemény János (1607-1662), I. Rákó-czi György erdélyi fejedelem hadvezére az 1644-45. évi hadjárat során 1644. aug. 4-én Privinyéről[69] többek között a következőket írja a fejedelemnek:

„Gergely itt van velem kegyelmes uram; emberül viseli magát; az szerént Hatvani uram, Horváth István uram, Frater Pál is bizony emberül, vitézül."[70]

Nem tudjuk, ki lehet Gergely, de mivelhogy Kemény János csak keresztnevén említi meg, feltehető, hogy a fejedelem egy fiatal rokonáról van szó. Úgyszintén Hatvani, Horváth István és Fráter Pál is ifjú tisztek lehettek Kemény János seregében. Horvát István nehezen azonosítható, viszont Fráter Pálról már többet tudunk megállapítani.

Fráter (II.) Pálról Kemény János megemlékezik az önéletírásában[71]. Bélmezei Fráter (II.) Pál Fráter István erdélyi ítélőmester és gyulai Susalith (néha Suselith) Horváth Ilona fia volt[72]. Ehhez a családhoz tartozott Martinuzzi (Utješenić vagy Utyeszenich) György (1482. jún. 18. -1551. dec. 17.), közismert nevén Fráter György pálos szerzetes, katona és esztergomi érsek és bíboros, kormányzó, az Erdélyi Fejedelemség megszervezője. (Martinuzzi) Fráter György, az előbb említett Fráter (II.) Pál úgyszintén (I.) Pál nevű nagyapját tanította. Fráter (I.) Pál volt az első, aki a Fráter családnevet használta.

1634-ben azzal a váddal, hogy I. Rákóczi György fejedelem ellensége és Bethlen István híve, Fráter (II.) Pált elfogták és Nagyvárad várába zárták. Innen sikerült megszöknie és Felvidékre menekülnie, amely akkor Habsburg kézben volt, ahol több évig száműzetésben élt. Innen írta feleségéhez, nagybarcsai Barcsay Annához egy tíz négysoros versszakból álló verses levelét[73]. A vers keltezését a közlő Zsák J. Adolf 1901-ben 1660. év körülinek ítélte. 1975-ben Móricz Béla az 1636-40 éveket véli valószínűnek[74]. A következő években Fráter (II.) Pál visszatér Erdélybe, részt vesz Kemény Já-

---

[66] Nem azonos Bornemisza Tamás budai polgárral, aki 1541-ben Budát Ferdinánd kezére igyekezett keríteni. Kolozsvári Bornemisza Tamás részt vett Báthory Gábor fejedelem ellen irányult összeesküvésben és az 1610.03.24-én, Széken tervezett és meghiúsult merényletben; ld. KÁDÁR 1901, VI. kötet, 224. és 303. o.

[67] ma Cuzdioara, falu Kolozs megyében, Romániában

[68] ld. a 36. lábjegyzéket

[69] ma Prievidza, Szlovákiában, a Trencséni kerületben

[70] SZILÁGYI 1880, 284-285. o.

[71] KEMÉNY 2000, Kemény János önéletírása

[72] NAGY 1857, IV. kötet, 257. o.

[73] ZSÁK 1901, 66-67. o.

[74] MÓRICZ 1975, 461. o.

nos mellett I. Rákóczi György 1644-45. évi hadjáratában és II. Rákóczi György 1654. évi lengyelországi és moldvai táborozásában, megnyervén a fejedelem bizalmát. Ugyanebben az évben visszakapja a fejedelemtől a korábban elkobzott bélmezei birtokát, és II. Rákóczi György kinevezi a hajdúk főkapitányává. 1658-ban halt meg.

Fráter (II.) Pál tehát Kemény János 1644-ben írt levele idején fiatal katonatiszt volt, és ugyanazt mondhatjuk Horváth Istvánról és a megemlített Hatvaniról is. Nincs kizárva, hogy Horváth István Pálnak anyaági rokona, talán unokatestvére. Hatvaninak nem ismerjük a keresztnevét, de valószínűleg azonos azzal a Stephanus Hatvanyval, aki báró köpcsényi Liszti (Lysti, Listhy, Listius) Ferenc szamosújvári kapitány[75] özvegyének képviseletében (*ablegati relictarum magnatum*)[76] részt vett az 1662. évi pozsonyi országgyűlésen[77]. Ez a Hatvany (II.) István valószínűleg Hatvani Zsigmond dobokai főispán és Tomori Anna fia. Figyelembe véve, hogy Hatvani Zsigmondról és Tomori Annáról tudjuk, hogy 1609-ben házasodtak és hogy Zsigmond 1615-ben halt meg, következik, hogy Hatvani (II.) István feltételezett fiuk ebben az időszakban született, tehát Kemény János 1644-45 évi hadjárata alatt 29-35 éves és az 1662. évi országgyűlés idejében pedig 47-53 éves lehetett.

Feltételezésünket megalapozandó, vizsgáljuk meg a Liszti család családfáját, amelyet Nagy Iván közölt[78]. Ezek szerint a Liszti család őse Kristóf nagyszebeni szenátor. Ennek fiai András, Sebestyén és (I.) János[79], akik 1554-ben a nemesi rendbe lettek emelve. (I.) János egy évvel később feleségül veszi Oláh Lukréciát, Oláh Miklós hercegprímás Máté testvérének Tamás fiának lányát (más források szerint Oláh Miklós hercegprímás természetes lányát). Miután felesége 1568 körül meghalt, papi pályára lépett és 1568–1572 között veszprémi, majd 1572-1577 között győri püspök volt. 1573-ban (I.) János főkancellár. 1586-ban adományként kapta a köpcsényi[80] uradalmat és a bárói rangot. (I.) Jánosnak két fia és egy lánya volt: (I.) István, (II.) János és Ágnes. Minket (I.) István leszármazottai érdekelnek. (I.) Istvánnak devecseri Csóron Anna volt a felesége, kitől négy gyereke volt: Erzsébet (Erzse), (II.) István, (III.) János és Ferenc. Ferenc Erdélyben telepedett le és Bethlen Gábor fejedelem szolgálatába lépett, ahol Szamosújvár kapitánya lett. Felesége rátóti (de Rathot) Gyulaffy Zsuzsanna volt. Liszti Ferencnek és Gyulaffy Zsuzsannának egy fia volt, a híres-hírhedt költő báró Liszti László, a *Magyar Mars avagy Mohács mezején történt veszedelemnek emlékezete* című eposz szerzője.

Hatvany (II.) István valószínűleg még Erdélyben báró Liszti Ferenc szolgálatába szegődött, familiárisa[81] lett. Liszti Ferenc 1631-ben már nem él, és felesége ebben az évben hároméves László fiával Köpcsény várába költözött[82], ahol sógora és kiskorú fia gyámja, báró Liszti (III.) János élt. Mint

---

[75] KEMÉNY 2000, Kemény János önéletírása

[76] A magyar országgyűlésen a bárók és mágnások özvegyei küldöttjük révén vettek részt, ld. FRAKNÓI 1874, IX. kötet, 488. o.

[77] FABÓ 1873, 4-9. o., GUSZAROVA 2005, 138. o.

[78] NAGY 1857, 7. kötet, 144-147. o.

[79] a keresztnevek itteni számozása részben eltér az előbb említett családfánál használt számozástól

[80] Köpcsény, a volt Moson vármegyében, ma Kittsee, Ausztriában Burgenland tartományban

[81] A *familiaritas* intézményről ld. ECKHART 2000, 50-53. o.

[82] KOMÁROMY 1897, 3. füzet, 338. o., II. sz. okirat

láttuk, az 1662. évi pozsonyi országgyűlésen Hatvany (II.) István Liszti Ferenc özvegyét, Gyulaffy Zsuzsannát képviselte. Joggal feltételezhetjük, hogy Hatvany (II.) István mint a Liszti család familiárisa elkísérte Moson vármegyébe Gyulaffy Zsuzsannát és fiát.

1644-ben Liszti Lászlót, aki akkor 16 éves volt, és gyámját, Liszti (III.) Jánost, hűtlenséggel vádolják, és III. Ferdinánd király elkobozza birtokait, de rövid időn belül tisztázzák magukat és birtokaikat visszakapják. 1655-ben Liszti László grófi címet kap III. Ferdinándtól[83].

1656-ban a 28 éves Liszti László fónyi Aszalay István királyi tanácsosnak írt leveléből kiderül, hogy Hatvany (II.) István ekkor már Liszti Ferenc fiának a szolgálatában állt:

Köteles szolgálatomat ajánlom kegyelmednek, Isten jó egészséggel áldgya kgdet. Az kegyelmed böcsületes levelét vöttem, megszolgálom az kgd aggratulatióját és látogatását, adgya Isten én is, mind fiammal együtt, kgnek szolgálhassunk. Az kgd egészsége jobbulásán szívem szerént örülök, kévánom, hogy az miből kgd fájdalmát érzi, abból is vigasztalást vehessen Istentül kgd. Az keresztelő végett Cancellarius uramat várom minden órában, melyet kgd nékül nem akarunk végben vinni, adja Isten kgdet jobb egészségben láthassam, maradván én kknek.

Mindenkor köteles szolgája
G. Listius László s. k.

Köpcsint, 19. septembris 1656.

P. S. Lévén kgddel derekas beszédeim, holnap jó reggel Hatvany uramat beküldőm az kgd látogatására.[84]

Két évvel később a Liszti László ellen folytatott egyik per alkalmából készült tanúkihallgatás 1658. márc. 18-án felvett jegyzőkönyve egy számunkra nagyon fontos adatot tartalmaz:

Quartus testis nobilis d. Stephanus Hatvani juratus assessor Comitatus, ann. 49. stb. audivit, quod in medio Comitatus dixerit d. Melchior Kerekes quod d. Comes Ladislaus Listius latrones interteneat etc et ipse etiam semel fuerit ex comitatu exclusus.[85]

Ezek szerint Hatvany (II.) István 1658-ban 49 éves volt, tehát 1609-ben született, ami megerősíti feltételezésünket, hogy ő Hatvani Zsigmond és Tomory Anna fia. Ugyanakkor, arról is értesülünk, hogy 1658-ban Hatvany (II.) István Moson vármegye esküdtje és ülnöke (*juratus assessor*).

Liszti Lászlónak azt, „*hogy gyilkolt, gyújtogatott, méreggel etette az embereket, és boszorkánymesterséget űzött, még meg tudták volna bocsátani neki, amint hogy másnak is megbocsátották akkor, illetőleg nem büntették érdeme szerint a gonosztevőt - de a hamispénzverő számára nem volt kegyelem soha. Bécs város törvényszéke 1661. december 22-én kimondta Liszti Lászlóra a halálos ítéletet*”[86].

Hatvany (II.) István 1675 és 1679 között még hét okmányban szerepel. Ezekről az okmányokról a Királyi Könyvekből értesülünk.

---

[83] KK 2006, 11. kötet, 439-441. o.

[84] KOMÁROMY 1897, 4. füzet, 451-452. o., XI. sz. okirat, eredetije az Országos Levéltárban az Aszalay család levéltárában.

[85] KOMÁROMY 1897, 4. füzet, 452-453. o., XIII. sz. okirat

[86] KOMÁROMY 1897, 3. füzet, 337-338. o.

A győri káptalan által 1675. jan. 10-én kibocsátott birtok-átruházási okmányt megemlíti az I. Lipót király által Bécsben, ugyanabban az évben december 6-án kiadott, ugyanannak a birtoknak az átruházásáról szóló okmánya[87]. Mindkettőben köpcsényi Liszti János (Joannes Listhy de Köpcsény) kamarás és királyi tanácsos és Hatvany (II.) István (Stephanus Hathuanÿ) Moson vármegye esküdtje és ülnöke szerepel.

A következő két okmány vám- és adómentességről, valamint birtokadományról szól Stephanus Hattvanÿ javára. Az elsőt Listhy János kamarás és királyi tanácsos adta ki 1676. ápr. 24-én, a másodikat, az adomány megerősítéseként, I. Lipót király Bécsben 1676. aug. 17-én[88]. Ebből a két iratból megtudjuk, hogy Hatvany (II.) Istvánnak két felesége volt: előbb Benedek Erzsébet, aki 1676-ban már nem élt, majd Bek Erzsébet.

Az utolsó három okiratot I. Lipót király adta ki Bécsben, kettőt 1676. aug. 22-én[89], a harmadikat 1679. jan. 14-én[90]. Az első két irat birtokátruházásról szól, míg a harmadik a Királyi Könyvekben át van húzva és a lasickai Orlik család genealógiájával foglalkozik. Itt is találkozunk köpcsényi Liszti János (Joannes Listhy de Köpcsény) kamarás és királyi tanácsossal és Hatvany (II.) István Moson vármegyei esküdttel és ülnökkel.

Liszti János kamarás és királyi tanácsos nem szerepel a Nagy Iván által megadott családfán, de a fent említett 1676. aug. 22-én Bécsben kiadott birtok-átruházási okirat egyikéből megtudjuk, hogy ő (III.) János fia, aki Ferenc testvére. Elmondhatjuk tehát, hogy Hatvany (II.) István a hetvenes években Liszti Ferenc unokaöccse, Liszti (IV.) János kamarás és királyi tanácsos szolgálatába szegődött. Bizonyára szoros kapcsolatban állt a Liszti családdal, mert három generáción át familiárisa volt.

Hatvany (II.) István leszármazottairól nincs tudomásunk.

Hatvani István, a dési sókamarák prefektusa és Bethlen Gábor velencei követe

Feltételezésünk szerint Hatvani (I.) István Hatvani János és Gávay Erzsébet fia és így Zsigmond testvére. Azt is megkockáztathatjuk feltételezni, hogy István idősebb volt Zsigmondnál, mivelhogy a 33. lábjegyzékben említett ellentmondási okiratban, először Istvánt és azután Zsigmondot említik meg mint kiskorú gyerekeket, mivelhogy a kor szokása szerint a gyerekeket születésük sorrendjében szokták feltüntetni. Azt is láttuk, hogy Hatvani Zsigmond 1563 és 1579 között született, tehát István bátyja 1614-ben biztosan nagykorú volt, ami egybecseng a 65. lábjegyzékben említett Kolozsmonostori Káptalan protokollumával, mely szerint Hatvani István egy birtokrészt zálogba vett.

Ez a protokollum más szempontból is érdekes információt ad számunkra. Itt ugyanis Hatvani István mint kolozsvári polgár szerepel, ami azt jelenti, hogy birtokolta a város polgárjogát. Sajnos,

---

[87] KK 2006, 15. kötet, 891-895. o.

[88] u. o., 16. kötet, 137-140. o.

[89] u. o., 16. kötet, 123., illetve 146-149. o.

[90] u. o. 16. kötet, 518. o.

nincs értesülésünk arról, hogy hogyan jutott ehhez a titulushoz. Tény azonban, hogy több okiratban a *kolozsvári*, másokban pedig a *dési* előnévvel szerepel.

Bethlen Gábor fejedelemsége előtti időkből nem maradt ránk semmilyen irat, ami Hatvani Istvánra vonatkozik. Annál több marad ránk Bethlen uralkodása idejéből. Ugyanúgy, mint Zsigmond, István is a fejedelem egyik bizalmas embere volt, de ameddig öccse Erdélyben tevékenykedet, István főleg külföldi küldetésben jeleskedett.

A fejedelem külföldi bevásárlásokra és eladásokra küldte Hatvani Istvánt, és nagy összegű pénzt bízott rá. Kereskedelmi és diplomáciai ügyességét Bethlen nagyra becsülte, ezért a dési sókamarák prefektusává nevezte ki, majd később követségbe küldte Velencébe mint diplomáciai és kereskedelmi követet, és megbízta a Signoriával való kereskedelmi kapcsolatok létrehozásával és felépítésével.

Bethlen Gábor 1618. jan. 13-án Gyulafehérvárról sógorához, Rhédey Ferenchez, a váradi főkapitányhoz küldött levelében ezeket olvashatjuk:

Hatvani István nevű ifjú legén szolgám vagyon Eperjesre, ki bizonyoson írja, hogy 31 ezer forintot vött fel egyszersmind kéneső árában; kérem kegyelmedet, titkon vigyáztasson jövetelire, valami kárt ne vallják útjában, és ha mit érthet felőle, adja értésemre kegyelmed.[91]

Ugyanebben az évben és egy évvel később két okiratban találkozunk ismét Hatvani Istvánnal, amikor a kozárvári birtokosok együttesen egy gyalogpuskást állítanak ki az évi lustrára, illetve amikor szintén Kozárváron István egy birtokrészt vásárol és egy másikat zálogba vesz.[92]

Bethlen Gábor 1615 és 1626 közötti külföldi vásárlásait kimutatásokkal, számlákkal együtt, megnevezve a vásárlókat, a vásárlás helyét, az árucikkeket és az árakat, azért *"hogy ő felségének annyi sok szép egyszersmind való vásároltatása ne veszne el"* egy általunk ismeretlen könyvvezető gyűjtötte össze *"az ő felsége Vásárlási könyvébe"*. A Vásárlási könyvet 1888-ban báró Radvánszky Béla jelentette meg nyomtatásban.[93] Ha nem is tartozik szorosan a Doboka vármegyei Hatvaniak családtörténetéhez, érdemes Kerek György értékelését erről a könyvről idézni:[94] "Rendkívül becses kultúrtörténeti emlék ez a terjedelmes összeírás. A XVII. század eleji, 300 évvel ezelőtti kereskedelemnek világforgalom, fogyasztási és fényűzési cikkek, közlekedés, költségek megismerése szempontjából szinte kimeríthetetlen kincsesbányája. De e bevásárlások magának Bethlennek egyéniségére is fényt vetnek s közelebb, szinte a mindennapi élet körébe hozzák személyét és környezetét. Megismerjük belőle életmódját, otthonát, konyháját, ruházkodását, lakó- és fogadótermeit tapétájukkal, szőnyegeikkel. Megismerjük ezekből, hogy mily nagy vásárlásokkal készült fényes lakodalmára. Látjuk ezekből, hogy egyszerűbb sorsból a fejedelmi székbe emelkedve megvolt az ízlése, igénye, bőkezűsége és törekvése, hogy elfoglalt magas közjogi méltóságának megfelelően éljen. Látjuk, hogy szükségleteivel messze kinőtt környezete szűk kereteiből s a magyar és erdélyi városok kisebb és

[91] SZILÁGYI 1879, XCI., 92-93. o.

[92] KÁDÁR 1901, IV. kötet 434. o.

[93] RADVÁNSZKY 1888

[94] KEREKES 1943, 205-206. o.

szerényebb arányú kínálatai mellett az akkori világ első piacaihoz s a külföldi különlegességeket nyújtó közvetlen forrásokhoz fordult."

A Vásárlási könyvbe, a 64. és 65. levél közé, 1626-ban a könyvvezető utólag beragasztott egy megjegyzést (*Nota*) Hatvani István 1622-ből való vásárlásairól, amelynek lajstromát ezekkel a szavakkal vezette be:

"Az néhai Hatvani Istvánnak az velencei vásárlását ordinarie ide kellett volna írnom, de az több regestumokkal kezemben nem jutott, hanem azután, hogy már az könyv írásában az helt meghaladtam volt, úgy mint anno domini 1626 ő felsége az akkori hadra való indulása előtt kilenc vagy tíz nappal az elnyomult levelek között találván szerencsére reá, ide enyveztem, a hol helye tött volna ordinarie, hogy ő felségének annyi sok szép egyszersmind való vásároltatása ne veszne el. Ennyivel azért immár az esztendők végeiben való computusok nevekedvén, de legyen vélekedése senkinek, miért az derék computus után addáltam ezt mind azon 1626 esztendő végéig való computusokban; az után pedig ez is derék computus között leszen.

Azon néhai Hatvani István azért Anno dni 1622 die 3 februarii Albe Juliae az mi kegyelmes urunk ő felsége kegyelmes parancsolatjára Kamuthi Balázs uramtól, akkor ő felsége kincstartójától vött kezéhez: 106 mázsa kénesőt; 50 mázsa viaszt, kinek Velencébe való vitelire, mind az helyig költött in summa fl. 2073 dr. 12 1/2.

Adta pedig el Velencében ezeket in toto fl. 10208 dr. 28."

Ebből a megjegyzésből nemcsak arról értesülünk, hogy a fejedelem mennyire megbízott Hatvani Istvánban, hiszen hatalmas összegeket és értékes árut bízott rá, hanem arról is értesülünk, hogy 1626-ban már nem élt. Látni fogjuk, hogy tényleg ebben az évben halt meg.

Az 1883-ban a Magyar Tudományos Akadémia Történelmi Bizottsága megbízta Óvári Lipótot a Mircse János levéltári kutató által a Velencei Állami Levéltárban összegyűjtött Bethlen Gábor korabeli okmányok rendezésével és sajtó alá adásával[95].

Barátosi Mircse János 1834-ben született a háromszéki Barátoson. Tanulmányait a kézdivásárhelyi katonai iskolában végezte, 1848-ban belépett a honvédségbe és részt vett az erdélyi hadjáratokban. A szabadságharc bukása után 1850 és 1853 között Havi Mihály színtársulatával Bukarestben szerepelt, majd Konstantinápolyba és onnan 1856-ban Olaszországba emigrált. Belépett Garibaldi hadseregébe és tüzérkapitányként részt vett a marsalai ezrek expedíciójában (*Spedizione dei Mille*), Palermo felszabadításában és a volturnói csatában. 1865-67 között az olasz csendőrségben tevékenykedett. Érdemeinek elismeréséül az olasz kormány a Vaskorona-renddel (*Ordine della Corona Ferrea*), a magyar király a Ferenc József-renddel tüntette ki. Elhagyván katonai pályáját nyugalomba vonult és a Magyar Tudományos Akadémia megbízásából levéltári kutatásokat folytatott Olaszországban, főleg Modenában, Milánóban és Velencében, ahol tizenhét évig tartózkodott. 1883. jan. 21-én szívinfarktusban hunyt el.

A Mircse János által összegyűjtött okiratokat, köztük Bethlen Gábornak a Velencei Állami Levéltárban lévő saját leveleit és a vele kapcsolatos leveleket Mircse János halála után Óváry Lipót

[95] ÓVÁRY 1884

rendezte sajtó alá. Munkája 1886-ban jelent meg Budapesten a következő címmel: *Oklevéltár Bethlen Gábor diplomáciai összeköttetései történetéhez a Velencei Állami Levéltárban Mircse János által eszközölt másolatokból*.[96]

Ez a gyűjtemény kutatásunk szempontjából egy valódi kincsesbánya: tizenkét levelet, illetve okiratot tartalmaz, amelyek Hatvani Istvánnal hozhatók kapcsolatba.

Marc Antonio Padavin, Velence bécsi követe, 1622. márc. 26-i jelentésében, amit a velencei dózsénak írt, arról tudósít, hogy Bethlen Gábor részese mindegyik Erdélyből és Magyarországról indított kereskedelmi tevékenységnek ("*Gábor, il quale ha participatione in tutte le mercanzie che escono di Transilvania et di Ungheria*") és minden további magyarázat nélkül a személyére vonatkozóan említést tesz Hatvani Istvánról, amiből arra következtethetünk, hogy Hatvani István korábbi jelentésekben is szerepelt.[97]

Ugyanebben az évben, de még július 16-a előtt, a kanizsai basa ("*Mehemet Bassa gia Berglerbei della Grecia et Canissa*") értesíti a velencei dózsét, hogy Velencébe érkezik a saját küldötte és Hatvani István, Bethlen Gábor embere ("*da Bechir Chiaus, nostro huomo et da Hatvani István, huomo del sudetto Re Betlem Gábor*").[98]

Szeptemberre Hatvani István tényleg megérkezett Velencébe, mert 15-én már egy panaszlevéllel fordul a dózséhoz kérvén, hogy esetét tárgyalja meg a Bölcsek Tanácsa ("*Ill^mi Signori Cinque Savii alla mercantia*"). Ugyanis Hatvani István Friedrich Oberholz német kereskedőnek mintegy tízezer dukát értékben adott el kénesőt (higanyt) és csak egy részét kapta meg a megegyezett árnak ("*Havendo io fatto vendita delli argeni vivi al Signor Fereico Oberholz, mercante Alemano per la summa de Ducati X. mille circa*").[99]

A Bölcsek Tanácsának határozatáról nincs értesülésünk, de nagy valószínűséggel Hatvani István javára döntött, mert októberben már egy pátenst kapott, hogy az eladásokért kapott összegből vásárolt árukat szabadon kivihesse, sőt a hatóságokat utasították, hogy segítségére legyenek.[100,101]

A következő évben Bethlen Gábor fejedelem két levélben is értesíti a velencei dózsét, hogy Hatvani István, a dési sókamarák prefektusa és saját követe ("*Egregium Stephanum Hattvani, Salisfodine nostrae Desiensis Praefectum, Internuncium nostrum*") megérkezik Velencébe és kéri, hogy közös vállalkozásukban támogassák.[102]

Útban Velencébe 1623. aug. 12-én Hatvani István a boszniai Banja Lukából (Orbászvárról) levelet küld Marcantonio Vellutello velencei kereskedőnek, aki Spalatóban (ma Split, Horvátország) tartózkodik, hogy értesítse jöveteléről.[103] Bethlen követének megérkezéséről Spalatóba és továbbuta-

---

[96] ÓVÁRY 1886

[97] ÓVÁRY 1886, 248-249. o.

[98] u. o., 99. o.

[99] u. o., 101. o.

[100] u. o., 103. és 167. o.

[101] KEREKES 1943, 213. o.

[102] ÓVÁRY 1886, 9-10. o.

[103] u. o., 124-125. o.

zásáról természetesen a velencei hírszerzés is értesül, mert szeptember 7-én a zárai (ma Zadar, Horvátország) hatóság erről értesíti Velencét.[104] Pár nappal később Hatvani István is megérkezik Velencébe és szeptember 15-én bemutatja az akkreditációs levelét a Tanácsnak. ("*Venuto nell Exmo Collegio il Signor Steffano Hatvani, Internuntio del Signor Principe di Transilvania Gábor, il quale per avanti fece presentar la lettera di crecenza*")[105]. Miután olaszul köszöntötte a Tanácsot és elmondta küldetésének célját, amint az akkori diplomáciai protokoll előírta, átadta a latin nyelvű akkreditációt, amelyet a Tanácsban felolvastak.

1623-ban és a következő évben négy levélből értesülünk Hatvani István velencei tevékenységéről: Marcantonio Vellutello levele Hatvanihoz[106], Vellutello jelentése a Signoriához[107], illetve Hatvani levele a Signoriához[108] és Vellutellóhoz[109] (1624. jan. 7.).

Érdekes történetről értesülünk Louis Gédoyn, Franciaország aleppói követ levelezéséből és visszaemlékezéseiből. 1623-ban Gédoyn Velencében tartózkodott és ott értesült, hogy egy pár nap múlva Bethlen Gábor velencei követe egy a Signoria által rendelkezésére bocsájtott gályahajóval Spalatóba készül. Gédoyn egy levélben értesíti a konstantinápolyi francia követség titkárát, hogy megkísérli Spalatóba és onnan tovább Bosznián át Belgrádba az utat Bethlen követének kíséretében megtenni, mivelhogy Konstantinápolyba tart, és ennek érdekében szándékában áll felvenni a kapcsolatot az erdélyi követtel.[110] Ez meg is történt és Gédoyn Hatvani István vendégeként azzal a hajóval, amely az erdélyi követ által vásárolt áruval volt megrakva, szerencsésen átkelt az Adriai Tengeren, és megérkeztek Spalatóba. Itt azonban hosszabb időt töltöttek, mert Hatvani Istvánnak meg kellett várnia az Erdélyből kíséretére és védelmére küldött lovasokat és az árut szállító szekereket. A katonai kíséret megérkezése után, december 12-én tovább folytatták az útjukat immár szárazföldön és az év utolsó napján, amely egy vasárnapra esett, átlépték Bosznia határát.

Louis Gédoyn visszaemlékezéseiben ezután a következőket meséli el. Mivelhogy az áruszállítás a katonai kísérettel lassan haladt, javaslatára Hatvani Istvánnal a közelben levő hegyek felé ellovagoltak, hogy megnézzék a környéket. Szerencsétlenségükre egy nagy erdőben eltévedtek, az éjszaka közeledett és ráadásul a francia lova a megerőltetéstől a lábai között megdöglött ("*tomba mort entre mes jambes*") és ott maradtak a sötét és hideg éjszakában, az ismeretlen erdő közepén, kitéve az éhes vadállatok fenyegetésének. Hatvani István, akinek lova jó állapotban volt, megkísérelte egyedül megkeresni a hátrahagyott csapatot, míg Louis Gédoyn kénytelen volt ottmaradni és remélni, hogy a magyar követnek sikerül megtalálni a csapatot és segítséget hozni. Már minden reményt feladott, amikor reggelre öt-hat katona kíséretében megérkezett Hatvani István egy lóval a francia számára és mindannyian szerencsésen visszatértek a táborba. Louis Gédoyn állítása szerint, Hatvani

[104] u. o., 128-129. o.

[105] u. o., 129-132. o.

[106] u. o., 110. o.

[107] u. o., 127-128. o.

[108] u. o., 133-134. o.

[109] u. o., 141-142. o.

[110] BOPPE 1909, 19. o.

István megmentette a francia követ életét. Írásában Gédoyn felettébb dicséri Hatvani Istvánt ezért a tettéért, de nagyon rosszalja, hogy amikor Hatvani István visszaadja neki a tőle Spalatóban kölcsönkapott kétszáz ecut, a megmentésének költségeként visszatart negyven ecut.[111]

Velencén kívül Hatvani István Lengyelországban is többször vásárolt be Bethlen Gábor megbízásából. Például 1625. nov. 12-én Bethlen Gábor levélben utasítja a bártfai tanácsot, hogy biztosítsanak Kassáig szekereket Hatvani Istvánnak.[112] Hatvani Dancokáig (Danzig, Gadanszk, Lengyelország) ment és hajóval jött vissza a Visztulán egészen Sandomérig (németül Sandomir, lengyelül Sandomierz).

1625-ben Bethlen Gábor az ilondapataki[113] birtokot Hatvani Istvánnak veti zálogba.[114] Ugyanebben az évben Karomi Jeremiás kozárvári birtokrészét leköti Hatvani Istvánnak, de egy későbbi okmányból kiderül, hogy nem adta kezébe.[115] 1626-ból három okirat maradt ránk. Az első kettő birtokszerzésről szól: Hatvani István Mányikban[116] levő birtokrészét, amelyet Wass Benedektől bírt zálogban, Mikó Istvánné Kabos Zsófiának adja cserébe ennek a páncélcsehi[117] birtokáért[118], majd később megveszi Mikó Istvánné itteni 14 jobbágytelkét.[119] A harmadik okiratból értesülünk, hogy Hatvani István már nincs életben, ugyanis ekkor Hatvani István özvegye, Patay Zsófia zálogba adja az ilondapataki[120] és az alsókörtvélyesi[121] birtokot Bálintfi Kristófnak[122].

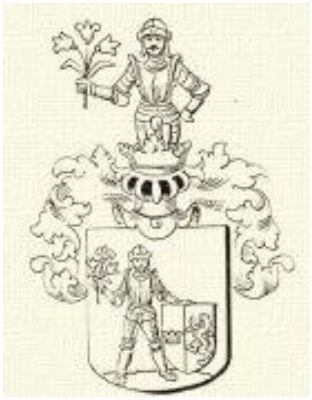
A Patay család címere

Hatvani István felesége Zsófia volt, váradi (de Varad) Patay (Patai, Pathay, Pathai) Máté, a magyarországi részek jogügyigazgatójának lánya. Ez a Patay család némely okiratban dési előnévvel is szerepel. Címerét Siebmacher címeres könyvében is megtaláljuk.[123] 1631-ben Patay Zsófia kolozsvári Csanádi Antal kolozsvári főbíró felesége,[124] és három évvel később ismét özvegy.[125]

Egy birtok-átruházási okiratból, amelynek másolata megtalálható az erdélyi fejedelmek Királyi Könyvében, Hatvani István további családtagjairól értesülünk. Megtudjuk, hogy Istvánnak három leánytestvére volt: Katalin, Misei Gergely deák felesége, Erzsébet, bö-

[111] u. o. 38-39. o.

[112] KEREKES 1943, 201. o.

[113] Ilondapatak, románul Dolheni, Szilágy megyében, Romániában

[114] KÁDÁR 1901, IV. kötet, 113. o.

[115] u. o., IV. kötet, 435. o.

[116] Mányik, románul Manic, Beszterce-Naszód megyében, Romániában, a Mezőség keleti részén

[117] Páncélcseh, románul Panticeu, Kolosz megyében, Romániában

[118] KÁDÁR 1901, V. kötet, 133. o.

[119] u. o. , V. kötet, 389. o.

[120] u. o., IV. kötet 113. o.

[121]Alsókörtvélyes, ma Déskörtvélyes, Révkolostor, románul Vad, része, Kolozs megyében, Romániában

[122] KÁDÁR 1901, IV. kötet, 486. o.

[123] SIEBMACHER 1893, Patay II

[124] KÁDÁR 1901, II. kötet, 209. o.

[125] EKK 2005, 21. kötet, 117b-118b. o.

szörményi (de Beözeörmeny) Kis Mihály felesége és Sára, debreceni (de Debreczen) Borbély Menyhért felesége[126]. Ugyanebből az okiratból egy Hatvani Tamás nevű rokonról is értesülünk.

Két okmány bizonyítja, hogy Hatvani Istvánnak és Patay Zsófiának nem voltak örökösei. 1649. ápr. 8-án kelt adománylevelében II. Rákóczi György fejedelem Dés mezőváros Kotor utcájában Deési Pávai Dávidnak, a fejedelem al-lovászmesterének *"egy nemesi, kőből való udvarházat adományoz, mely Patai Sofi Deési Hatvani Istvánné magvaszakadtán szállott a fejedelemre".*[127,128] Egy évvel később II. Rákóczi György a Hatvani István kozárvári birtokát, illetve azt a részt "*melyet egykor Deési Pathai Máté bírt s utána leánya Sófia Hatvani István neje örökölt volt*", szintén Deési Pávai Dávidnak adományozza.[129]

A Doboka vármegyei Hatvani család leszármazását a Függelékben közlöm.

---

[126] u. o., 22. kötet, 161b-162b. o.

[127] u. o., 27. kötet, 94b-95b., o.

[128] KÁDÁR 1901, III. kötet, 57. o.

[129] KÁDÁR 1901, IV. kötet, 436. o.

Függelék

Hatvani Zsigmond 1615-ben írt siralmas éneke

A vers kéziratát Varga Imre találta meg a Kolozsvári Történeti Levéltárban (a volt Erdélyi Múzeum kézirattára), a Kornis család iratai között (29. fiók, Fasc. XVI. „Versek, pasquillusok, curiosítások"). A kézirat vízfoltos, egyes helyen nehezen olvasható. Először 1976-ban került publikálásra[130] Varga Imre által. A kéziraton nem látszódó betűket is ő egészítette ki, és dőlt betűkkel jelölte azokat. 2008-ban Demény-Dittel Lajos levéltáros, történész magánkiadásban publikálta[131].

Az ének szakaszainak első betűi a SIGISMVNDVS HATVANI ND (valószínűleg a Nobilis Dominus rövidítése) szöveget adják.

Szomoru rettenteo halal arnjek*aban*,
Szeornju felemes s minden njaualliak*ban*,
Testembeli kenal zeornjou fajdalo*mban*,
Menj vteho keo modra veletlen…

Igen nagj haragod erzem mert Istenem,
Hogj the zent zinedet el forditod teollem,
Megh jsmerem mingjart vilagj sok bunom,
Kiert feo okanak ostorod jtelem.

Giogiulhatattlannak s monduan en magamban,
Hogi pereljen velem jly zeornju kenomban,
Nem jsmerem hogj mehessek eleodben,
De teoredelmessen foliamon jly hitben.

Igj kedued talaluan njutom ezt keoniorgest,
En zent teremptheomhez ez szep halaadast,
Magam vigaztaluan kerek most gjogjulast,
Szent jstensegedhez foliamuan ez mondast:

Seregeknek vra, vezere s tartoija,
Ki vagj mindeneknek kegies taplaloija,
Ilij zegenj bunosnek lehech segiteije,
S el romlot testemnek lehech epiteoje.

[130] KOMLOVSZKI 1976

[131] DEMÉNY-DITTEL 2008

Megh farat lelkemnek, el romlot testemnek,
Testemben megh farat budosso elmemnek,
Szegenj njaualisnak, niomorult vezettenek,
Zeornju kenjamban elfarat buneosnek.

Vndok vagiok, bunt teottem eleotted,
Ninch ki jot tehessen en velem kiuolled,
Neked zol en lelkem, keuannja kegielmed,
Fordulij kegielemre, lathassam te keudued.

Nem mond pokol soha feloled se aldast,
De zuntelen inkab mind karomlast,
Mij, kik elunk, neked mondonk halaadast,
Es zent felsegedrul tezunk igaz vallast.

De hogj sok buneonkert teolled elzakechon,
Inchelkedik eordeogh, hogj meghniomorichon,
Ne hagi zentfiadert hogj vigan el rocnhon,
Es eorok kenokban hogj teolled be taszichon.

Ved eleodben, kerlek, haat esedezem,
Had lellien kegielmet nallad kenoeorgessem,
Ad megh most Istenem az en giogiulassom,
Hogj megh teressemel lehessen aldassom.

Segitseget erre senkitul nem kerek,
Chiak zent felsegedre de ezert kial*tok*,
Mert lathatom emberben ninch semmj oli birtok,
S te hara*god* ellen niuott s adot ertheok.

Hogj velem jol tegen vagj megh zabadichion,
Es en nijaualiamtol engem fegiogichion,
Nintsen az feold zinen, ki megh igazichion,
Kiuöled ki nekem vigaztalast agion.

Az the jobb kezedtul keuanok oruoslast,
Es az Christusom altal oly zep vigaztalast,

Ki tegien iol uelem igaz eorom mondast,
Had az en nieluemmel mondgiak halaadast.

Terij hat kegielemre s hoszd megh en eromet,
Es ad megh Vristen az en zolassomatt,
Azal egiutt Vram maar giogiulassomatt,
Hogi en dicirhessem zent istensegedet.

Vort mert olij hatalmad eleitul fogua,
Ember mit nem tehet, tetted azt valoua,
Halottbanis lelket adch mit segiteod tudua,
Lazar peldajabol jol megh mutatoua.

Az *k*ereztien mostis ezen hitben legien,
Velem en Istenem teged had dicherijen,
Egi keues ideigh benned had eoruengien,
Keonjebich, had neked erokke vigadgion.

Nem adhatok teobbet teoredelmes ziunel,
Es imachagommal fel bochiatot kenchnel,
Nalad mert nem kedues aldozat olj jznel,
Hogi ram gonozt hozon, vezedelmes tüznel.

Igj eletem kennja, sem lelkem fajdalma,
Hogj rollam el mulliek ennij nijaualiaja,
Rettenetes kenzo, zorongato buua,
Teollem tauozek maar Christussert nagj voltha.

Neked zenteltem maar az en eletemett,
Eletemmel egiutt eorekke magamat.
Mert en megh vtaltam vilagj buneomett,
Ki turolj el rollam, epich fel lelkemet.

Dicheret lesz neked eorekke, Isteneom,
Kinel ninch soha job Christus vdezithom,
Zent lelek Isten, kj vagj megh vigaztalom,
Legien aldas neked, oh en megh zabaditom.

A Doboka vármegyei HATVANI család

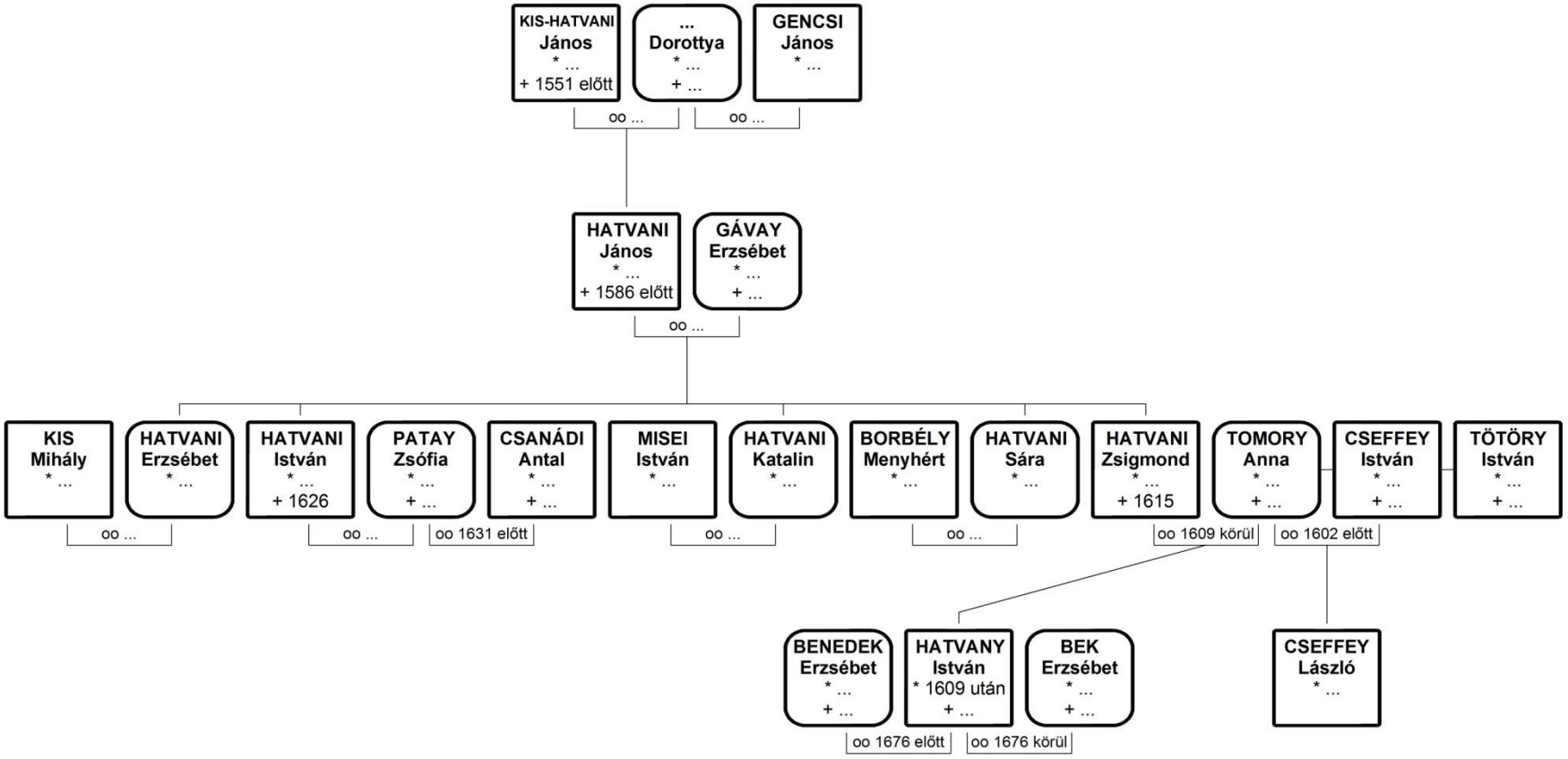

Irodalomjegyzék

BARTA 1987 Barta Gábor: *A történeti Erdély és határai*. In: Herner János (szerk.): *Erdély és a Részek térképe és helységnévtára, Készült Lipszky János 1806-ban megjelent műve alapján*, Szeged, 1987

BODNÁR 2007 Bodnár Tamás: *Birtokos nemesség Borsod vármegyében. A Basó és Hatvani családok*. In: A Herman Ottó Múzeum Évkönyve XLVI., Miskolc, 2007

BOPPE 1909 Auguste Boppe (szerk.): *Journal et correspondance de Gédoyn "Le Turc" consul de France a Alep*, Paris, 1909

CSÁNKI 1897 Csánki Dezső: *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában*. In: DVD könyvtár IV. Családtörténet, heraldika, honismeret, Arcanum, 2003, ISBN: 963 9374 72 5, ISSN : 1588-9815

DEBRECZENI 1928 Debreczeni László: *Vázlatkönyvek*, Darkó-Debreczeni Gyűjtemény, Erdélyi Református Egyházkerületi Levéltár, Kolozsvár, 1928-1937

DEMÉNY-DITTEL 2008 Demény-Dittel Lajos: *Érdekességek Hatvani Zsigmond költőről, Doboka vármegye főispánjáról*, magánkiadás, Hatvan, 2008

ECKHART 2000 Eckhart Ferenc: *Magyar alkotmány- és jogtörténet*, Budapest, 2000

EKK 2005 *Az erdélyi fejedelmek oklevelei (1560-1689) - Erdélyi Királyi Könyvek*. In: Erdélyi Királyi Könyvek DVD, Arcanum, 2005, ISBN: 963 7374 12 4

FABÓ 1873 Fabó András: *Az 1662-diki országgyűlés*, Budapest, 1873

FÉNYES 1851 Fényes Elek: *Magyarország geográfiai szótára*, Pest, 1851.
In: DVD könyvtár IV. Családtörténet, heraldika, honismeret, Arcanum, 2003, ISBN: 963 9374 72 5, ISSN : 1588-9815

FRAKNÓI 1874 Fraknói Vilmos, Károlyi Árpád (szerk.): *Magyar országgyűlési emlékek történeti bevezetésekkel / Monumenta Comitialia regni Hungariae, 1526–1606*, I-XII, Budapest, 1874-1917.

FRAKNÓI 1881 Fraknói Vilmos: *Tomori Pál élete I., II., III.* In: Századok, XV. évf., Budapest, 1881, 289-312, 377-396, 723-746

GUSZAROVA 2005 Guszarova, Tatjana Pavlovna: *A 17. századi magyar országgyűlések résztvevői.* In: Levéltári közlemények, 76. évf., 2. szám, Budapest, 2005, 93–148. o.
http://library.arcanum.hu/hu/view/LeveltariKozlemenyek_76/?pg=372&zoom=h&layout=s

HORVÁTH 2007 Horváth Iringó: 17-18. századi textíliák a Nagysajói Káptalan református egyházközségeiben. In: Erdélyi Református Egyháztörténeti Adatok, „A nagysajói káptalan egyházközségeinek történeti katasztere”, Kolozsvár , 2007, 395-415

HODOR 1837 Hodor Károly: *Doboka vármegye természeti és polgári esmertetése*, Kolozsvár, 1837

JENEY-TÓTH 2008 Jeney-Tóth Annamária: *Bocskai udvara 1605 augusztusában Kolozsváron. Esettanulmány a fejedelmi udvarról a kolozsvári számadáskönyvek tükrében*, In: Publicationes Universitatis Miskolcinensis Sectio Philosophica Tomus XIII. – Fasciculus 2., Miskolc, 2008, 57-71
http://www.uni-miskolc.hu/~philos/2008_tom_XIII_2/57.pdf

KÁLLAY 1943 *A nagykállói Kállay-család levéltára,* I. kötet, MGHT, Budapest, 1943.

KÁDÁR 1901 Kádár József: *Szolnok-Doboka vármegye monográphiája*, Deés, 1901-1903
In: DVD könyvtár IV. Családtörténet, heraldika, honismeret, Arcanum, 2003, ISBN: 963 9374 72 5, ISSN: 1588-9815

KÁROLY 1896 Károly János: *Fejérvármegye Története*, Székesfehérvár, 1896-1904

KEMÉNY 1845 Kemény József, Kovács István (szerk.): *Erdélyország' történetei' tára*, II. kötet, Kolozsvár, 1845

KEMÉNY 2000	W. Windisch Éva (szerk.): Kemény János művei, Budapest, 2000, http://mek.niif.hu/06100/06166/html/
KEREKES 1943	Dr. Kerekes György: *Bethlen Gábor fejedelem Kassán 1619 - 1629*, Kassa, 1943
KK 2006	*Libri Regii – Királyi könyvek 1527-1918*, In: Királyi könyvek DVD (két lemez), Arcanum, 2006, ISBN: 978 963 7374 47 0
KOMÁROMY 1897	*Adatok Listi László életéhez,* In: Irodalomtörténeti Közlemények, 1897, 3. füzet, 335-345. o. és 4. füzet 451-470. o.
KOMLOVSZKI 1976	Komlovszki Tibor, Stoll Béla (szerk.): *Bethlen Gábor korának költészete. Régi magyar költők tára, XVII. század*, 8. kötet, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1976
LÁZÁR 1888-VIII	Lázár Miklós: *Erdély főispánjai*, *VIII. közlemény*. In: Századok, XXII. évf., Budapest, 1888, 622-637.
LÁZÁR 1888-X	Lázár Miklós: *Erdély főispánjai*, *X. közlemény*. In: Századok, XXII. évf., Budapest, 1888, 911-931.
MONOK 1988	Monok István: *Cseffei László 1592-1662.* In: Századok, évf., Budapest, 1988, 622-647
MÓRICZ 1975	Móricz Béla: *Két XVII. századi erdélyi énekszerző életrajzához: Fráter Pál, Fráter István*. In: Irodalomtörténeti Közlemények, LXXIX. évf., 4. sz., Budapest, 1975 http://epa.oszk.hu/00000/00001/00294/pdf/itk_EPA00001_1975_04_461-462.pdf
NAGY 1857	Nagy Iván: *Magyarország családai*, Pest, 1857-1868
NAGY 1873	Nagy Imre: *Hazai okmánytár*, V. kötet, Győr, 1873
NAGY 1883	Nagy Imre: *Anjoukori okmánytár. Codex diplomaticus Hungaricus Andegavensis. III. (1333–1339)*, Budapest, 1883
NAGY 1889	Nagy Gyula: *Jelentés a Somosy család okiratairól*. In: Századok, XXIII. évf., Budapest, 1889, 778-779
ÓVÁRY 1884	Óváry Lipót: *Jelentés olaszországi kutatásaimról*. In: Századok, XVIII. évf., Budapest, 1884, 504-510
ÓVÁRY 1886	Óváry Lipót**:** *Oklevéltár Bethlen Gábor diplomácziai összeköttetései történetéhez*, MTA, Budapest, 1886
PETRI 1901	Petri Mór: *Szilágy vármegye monographiája*, 1901-1904 In: DVD könyvtár IV. Családtörténet, heraldika, honismeret, Arcanum, 2003, ISBN: 963 9374 72 5, ISSN: 1588-9815
PML	Pest Megyei Levéltár
RADVÁNSZKY 1888	Radvánszky Béla: *Házi történelmünk emlékei, Udvartartás és számadás könyvek*, I. kötet (Bethlen Gábor fejedelem udvartartása), Budapest, 1888
SIEBMACHER 1893	Siebmacher's Wappenbuch, *Der Adel von Ungarn* In: DVD könyvtár IV. Családtörténet, heraldika, honismeret, Arcanum, 2003, ISBN: 963 9374 72 5, ISSN: 1588-9815
SIEBMACHER 1898	Siebmacher's Weppenbuch, *Der Adel von Siebenbürgen* In: DVD könyvtár IV. Családtörténet, heraldika, honismeret, Arcanum, 2003, ISBN: 963 9374 72 5, ISSN: 1588-9815
SZEGFŰ 1928	Szegfű Gulya: *Tomori*. In: Napkelet, 7-8 szám, 585-594
SZILÁGYI 1867	Szilágyi Sándor: *Báthory Gábor fejedelem története*, Pest, 1867
SZILÁGYI 1876	Szilágyi Sándor (szerk.): *Szamosközy István történeti maradványai 1566-1603*, I.-IV. kötet, MTA, Budapest,1876-1880
SZILÁGYI 1879	Szilágyi Sándor: *Bethlen Gábor fejedelem kiadatlan politikai levelei*, MTA, Budapest, 1879
SZILÁGYI 1880	Szilágyi Sándor: *Kemény János és Bornemissza Pál levelezése az*

1644-1645-iki hadjárat idejéből. Második közlemény. In Történelmi tár, 1880. évfolyam, MTT, Budapest, 1880, 277-320

SZILÁGYI 1885 Szilágyi Sándor: *Bethlen Gábor levelei. Első közlemény.* In: Történelmi tár, 1885. évfolyam, MTT,Budapest, 1885, 209-256

ZSÁK 1901 Zsák J. Adolf: *Bélmezei Fráter Pál verse feleségéhez 1660 körül.* In: Irodalomtörténeti közlemények 11. évf. 1. sz., Budapest 1901, http://epa.oszk.hu/00000/00001/00051/pdf/ITK_00051_1901_01_066-067.pdf

ZSIGMOND II./1 Mályusz Elemér: *Zsigmondkori oklevéltár*, II./1, MTA, Budapest, 1956

Az embermentő és családfakutató Dr. Botskor Lóránt csendőr alezredes és a csíkdelnei Botskor családfa

Boldog Gyöngyi, Budapest - Dr. Sipos III. Béla, Pécs
(gyngy.boldog@gmail.com - sipos.bela1945@gmail.com)

Wiengfield – Statford írta: „A múlt nem hal meg, amíg a szellemi folytonosság megmarad, addig egy közösség mai élete az ő összesűrített egész múltja, és csakis a múltat megértve értheti meg önmagát és döntheti el jövőjét. A nép, amely nem ismeri saját történetét, olyan, mint egy ember, aki elvesztette emlékezőképességét, aki céltalanul kóborol, amíg bajba nem sodorja magát"[1]

(Első rész)

Az anyakönyvek alapján a Bocskor (Botskor) ősökre vonatkozóan a következőket állapítottuk meg: Boldog Gyöngyi egyik ükanyja illetve Dr. Sipos III. Béla egyik dédanyja, Szakáts Károly (1847-1889) felesége, született csíkszentmártoni és csíkdelnei Bochkor Nina (1853-1889) Erdélyben, Fellakon élt. A Bocskor család kutatása alapján találtuk meg Bocskor Lóránt két munkáját a Bocskor családról: 1. A Csík vármegyei törzsökös székely Bochkor, Botskor, Bocskor család története 1569-1950-ig, Országos Széchényi Könyvtár (továbbiakban OSzK) 1958/28.[2] és 2. Botskor család: 1637-1848. P 875. PERESKÖNYV[3]. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (továbbiakban MNL OL) Ennek kiegészítése, illetve feldolgozása alapján sikerült a teljes Bocskor családfát elkészítenünk.[4] [5] [6]A

---

[1] Szondi Lipót: Ember és sors. Kossuth K. 1996. 125.

[2] Országos Széchényi Könyvtár. Kézirattár. Fol. Hung.: 2921. Csík vármegyei törzsökös székely Bochkor, Botskor, Bocskor család története 1569-1950-ig.

[3] Botskor János és Botskor Elek, valamint leánytestvéreik Botskor Erzsébet és Botskor Zsuzsa között 22 évig (1797-1819) tartott a per, s időközben a felperesek és az alperesek is elhunytak. Özvegy Betegh Antalné, sz. Botskor Erzsébet és Akler (Aichler) Józsefné, sz. Botskor Zsuzsa mint felperes testvérük, Botskor János ellen transzmisszionális osztályos pert indított 1797. május 31-én. Követelésük alapja a leányokat megillető rész az Intze, Csathó, Bíró, Miklós és Botskor – családoktól örökölt ingatlanokból. A perirat 256 oldal, egyedül megmentett családi okmány. Botskor Lóránt az iratokat 1951. június 11-én a MNL OL-ban letétbe helyezte, ott a Botskor család iratai, Botskor pereskönyv címszó alatt megtalálható. A pereskönyv a birtokper tanúvallomásait, jegyzőkönyveit tartalmazza.

[4] Boldog Gyöngyi - Dr. Sipos III. Béla: A Bocskor (csíkszentmártoni, majd csíkdelnei) család. (Dr. Bocskor Lóránt OSzK 1958/28. és MNL OL P 875 Botskor család forrásanyagának feldolgozása és kiegészítése) 225. Kutatási eredményeink megtalálhatók a http://www.terray.hu családtörténet oldalon. Boldog Gyöngyi és Sipos III. Béla feldolgozta a szenterzsébeti Szakács család történetét is. Sipos III. Béla kutatási területe továbbá a márkosfalvi Sipos család, a Fekete-Pápay stb. családok története, ezek mind erdélyi nemes családok. A Terray-Reuss-Schulek stb. családok története eltér ettől, mert Sipos I. Béla nagyapa felesége Gömör megyéből egy evangélikus családból származik. A doc fájlok mellett a digitalizált iratok, fotók is letölthetők. A

vajasdi Ajtai (anyai ág) család történetét is feldolgozta Botskor Lóránt, ez az OSzK kézirattárában van meg, oda adta le[7]. Az OSzK kézirattárában kutatva kiderült, hogy Botskor Lóránt foglalkozott például Mártonffy György[8] erdélyi püspök (oldalági rokon) életrajzával is, melyet elküldhetett Márton Áronnak. Van a kötegben ugyanis egy válaszlevél Márton Árontól, melyet Botskor Lórántnak küldött 1965-ben. Botskor Lóránt családtörténeti hagyatékát - ami több doboz irat, ceruzával elkészített családfarajzok, gépelt szövegek - egyik unokája, Száva István őrzi. Kutatásunk célja kettős, be kívánjuk mutatni egyrészt az embermentő, másrészt a családfakutató Botskor Lórántot.

NÉHÁNY TÉNY BOTSKOR LÓRÁNTRÓL

Hogyan találtunk rá?

Családfakutatásunk során jutottunk el ahhoz az OSzK Kézirattárában illetve a MNL OL-ban őrzött anyaghoz, amelyet Botskor Lóránt ajándékozott a Kézirattárnak illetve a Levéltárnak.

Kicsoda ő?

Botskor Lóránt szülei: Botskor Árpád[9] (Csíkdelne, 1850. május 3.- Segesvár, 1927. június 26.) és Ajtay Adél. (1858. november 29.-1945. január 16.) 1881. május 15-én esküdtek. Botskor Árpád Királyi műszaki főtanácsos volt. Székelyudvarhelyen a római katolikus főgimnáziumban érettségizett, majd Budapesten végezte el a műegyetemet mint általános mérnök. 1878. január 1-től Tokajon és Máramaros-szigeten szolgált, Máramaros megyében a Kárpátokon átvezető műutakat az ő irányítása mellett építették. Majdánkára és Bisztrára volt kihelyezve. Baross Gábor miniszter érdemei miatt 1888-ban fiatalon megbízta a segesvári államépítészeti hivatal vezetésével, majd Segesvárott mint királyi műszaki főtanácsos 1913. május 30-án, 35 évi szolgálattal nyugdíjba ment. Segesvárott a római katolikus temetőben nyugszik. Botskor Árpádnak és Ajtay Adélnak 4 fia és 2 leánya született. A hatodik, legfiatalabb gyermek volt Dr. Botskor Lóránt. (Segesvár, 1896. február 7. – 1976. május 21. Budapest, Farkasréti temető), magyar királyi csendőr alezredes, Maros-Torda megye volt csendőrparancsnoka.

Megmaradt egy nemesi igazolás 1935-ből, amit Botskor Lóránt kért:

Bizonyítvány. „A rendelkezésemre álló hiteles adatok alapján ezennel megállapítom, hogy a Nagy-Küküllő vármegyei Segesvár városban 1896. évi február hó 7.-napján született dr. Bocskor Lóránt m. kir. csendőr százados, siklósi lakos, az egységes magyar nemesség keretében kiváltságokat biztosító ősi székely primori rangját, valamint magyar nemességét, úgyszintén a „Botskor” családnév s

---

kutatási eredményeinket, az erdélyi lefotózott anyakönyveket folyamatosan veszi át a MNL OL, személy szerint Kurecskó Mihály levéltáros.

[5] Elérhető a Terray családtörténet honlap a MACSE Családfa – online oldalról is. http://www.macse.hu/familiae/CsaladNevekLista.php?ABID=A&b=T (Letöltés dátuma 2015. június 18.)

[6] A Csíkszeredai Levéltárban őrzött katolikus anyakönyvek közül a következőket kaptuk meg Kocs Jánostól (Sepsiszentgyörgy) Csíkdelne 1765-1895, Csíkkozmás 1857-1913, Csíkrákos 1696-1950, Csíksomlyó 1715-1909, Csíkszentdomokos 1694-1884, Csíkszentgyörgy 1694-1896, Csíkszentimre 1712-1929, Csíkszentkirály 1757-1895, Csíkszentmárton 1857-1904, Csíkszentmiklós 1783-1913, Csíkszereda 1870-1908. Az anyakönyveket átnézve azt állapítottuk meg, hogy Botskor Lóránt anyakönyvi adatai pontosak.

[7] OSzK. Kézirattár / Fol. Hung.: 3325. Botskor Lóránd: Vajasdi Ajtay család története.

[8] Mártonffy György (Karcfalva, 1663 – Gyulafehérvár, 1721. szeptember 5.) erdélyi katolikus püspök.

[9] Ld. Bocskor Lóránt: a Botskor (Bochkor, Boczkor, Boczykor, Bocskor) családfa.

a „Csík-Szent-Mártoni és Csík-Delnei” előnevek használatához való jogát igazolta. Dr. Csík-Szent-Mártoni és Csík-Delnei Botskor Lóránt primor ugyanis igazolta egyenes és törvényes leszármazását abból a törzsökös székely Botskor családból, amely a csíkszéki Csík-Szent-Márton községben az első foglalás ősi jogával birt székely öröksége alapján a „Csík-Szent-Mártoni” előnevet használta, - közelebbről pedig izenkint igazolt leszármazója annak a Csík-Szent-Mártoni Botskor Márton székely lófőnemesnek, aki Csík-Szent-Mártonban és Szent-Györgyön lévő székely örökségeire II. János választott magyar királytól Gyulafehérváron 1570. évi március hónapban új adományt kapott, illetve annak a Csík-Szent-Mártoni Botskor Mihálynak, aki az 1702. évi csíkszéki székely rendi jegyzőkönyvekbe Csík-Delne székhellyel székely primori ranggal van felvéve és a „Csík-Delnei” előnevet is használni kezdte. Budapest, 1935. évi augusztus hó 28-án. A miniszter rendeletéből Csupor s. k. miniszteri tanácsos.”

Botskor Lóránt pályafutása az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (továbbiakban ÁBTL) iratok alapján a következőkben foglalható össze[10] Botskor Lóránt kérdésekre adott válaszai alapján: Iskolai végzettségei: gimnáziumi érettségi, államtudományi doktorátus. Szolgálati beosztása nincs. Illetmények: alezredesi illetmény korpótlékkal. Korábbi szolgálati beosztások: Szárung, 1921. március 8. - 1922. május 27. Ráckeve, 1928. augusztus 1. - 1932. augusztus 15. Kecskemét, 1932. augusztus 15. - 1938. december 1. Siklós, 1938. december 1. -1940. szeptember 1. Esztergom, 1940. szeptember 1. - 1942. december 15. Szászrégen, területi előadó tiszt 1922. május 27. - 1924. április 15. Bp. 1944. november 16. - 1945. március 29. Szombathely iskolai alantos tiszt 1924. április 15. - 1926. október 1. - 1928. augusztus 1. Kecskemét, 1942. december 15. - 1944. november 16. Marosvásárhely. A nyilasok mellőzték. Vagyona 1937. január 1-jén: vagyona nincs, felesége örökölt Szászrégenben egy házat és 20 hold földet. 1945. január 1-jén nincs vagyona, felesége földjeit kisajátították. A Volksbundnak és SS-nek nem volt tagja. 1944 májusában a marosvásárhelyi zsidó táborból 60 bödözujfalusi szombatost, köztük zsidókat is kiszabadított. Tanka Dezső szombathelyi kórházi főorvos inzultálását meghiúsította. Zsidó üzlet kiárusításában nem vett részt. Zsidóktól rádiót nem szerzett, zsidó lakásba Marosvásárhelyen nem költözött. Marosvásárhelyen 3 szobás lakásban lakott. Szombathelyen 1944. december 16. - 1945. február 9. között egy kis szobában lakott négytagú családjával. Politikai pártnak nem volt tagja, cikket nem írt. 1945. október 9-én hazajött önként és a politikai rendőrségen jelentkezett. Beosztása nincs.

Elismerései: Kormányzói dicsérő elismerés, Magyar Koronás Ezüstérem, keskeny piros-fehér szegélyezésű sötét, smaragdzöld szalagon (katonai). III. oszt. Tiszti Katonai Szolgálati jelvény. Erdélyi emlékérem. Sebesültek érme 1 sávval. Károly Csapatkereszt. Bronz vitézségi érem. Háborús emlékérem a piros-fehér-zöld színű hadiérem szalagján, a kardokkal és sisakkal díszítve. Külföldi kitüntetés: Bolgár háborús emlékérem. Osztrák háborús emlékérem karddal. 1945. november 10. Aláírta Dr. Botskor Lóránt. 1945 után a Nemzeti Parasztpárt tagja volt (Bp. II. kerület szervezete. Betétlap 17933).

[10] Dosszié jelzete V-9898. 1. Dosszié tárgya Kardos József. 2014 novemberében jegyzeteltem ki a Botskor Lórántra vonatkozó iratokat az ÁBTL-ben. Az iratokat korábban még senki nem nézte át. Dr. Sipos III. Béla.

Az 1944. májusi zsidódeportálások idején 60 székely szombatos internáltat – saját felelősségére – szabadon engedett a táborból, ezzel megmentette őket a koncentrációs tábortól, ill. a biztos haláltól.

Az eset részletes leírása és az igazoló iratok, aláírások az OSzK Kézirattárában őrzött (*Analekta 11.134: Botskor Lóránt: Erdélyi bözödújfalui székely szombatosok megmentése 1944. évben*" című) dokumentumgyűjteményben megtalálhatók.

Az alábbi idézet forrása: Csendőrzsebkönyvek: Bajtársi Levél. A M. Kir. Csendőr Bajtársi Közösség Központi Tájékoztatója.[11] Calgary, Alberta, Kanada. XXIX. évfolyam 2. szám. 1976. évi október hó 31-én. Alapította 1947-ben néhai vitéz Karsay Jenő alezredes:[12]

„Csíkszentmártoni és csíkdelnei dr. Botskor Lóránt m. kir. csendőralezredes, a marosvásárhelyi osztály volt parancsnoka 81 éves korában békességgel viselt rövid betegség után Budapesten 1976. évi május 21-én elhunyt.[13] Élete a fáradhatatlan kötelességteljesítés és szeretteiről való gondoskodás között oszlott meg. A Farkasréti temető halottasházából temették 1976. május 31-én, a r. kat. egyház szertartása szerint. Az engesztelő szent misét június 3-án mutatták be a Villányi úti plébániatemplomban.

Gyászolják özvegye, szül. Farkas Erzsébet, leányai, veje, unokái és kiterjedt rokonsága."

Botskor Lóránt és feleségének sírja a Farkasréti temetőben:

Botskor Lóránt sírjának védetté nyilvánítása ügyében beadványt adtunk, amit rövid időn belül elbíráltak. A kérvényünk rövidítve és a válasz:

„Kérjük, szíveskedjenek csíkszentmártoni és csíkdelnei dr. Botskor Lóránt sírjának a Nemzeti Sírkert részévé nyilvánítását engedélyezni.

A sír lelőhelye:

Farkasréti temető 37/1. parcella, II. szakasz 1. sor 48. sírhely.

---

[11] http://csendor.com/konyvtar/konyvek/BL/ (Letöltés dátuma 2015. június 18.)

[12] http://csendor.com/konyvtar/konyvek/BL/BL-1976/BL%201976%2002sz.%20jul-dec.pdf (Letöltés dátuma 2015. június 18.)

[13] http://csendor.com/konyvtar/konyvek/BL/BL-1976/BL%201976%2002sz.%20jul-dec.pdf (Letöltés dátuma 2015. június 18.)

Dr. Botskor Lóránt (1896-1976) magyar királyi csendőr alezredes, Maros-Torda megye volt csendőrparancsnoka. Az 1944. májusi zsidódeportálások idején 60 (azaz hatvan) székely szombatos internáltat – saját felelősségére – szabadon engedett a táborból, ezzel megmentette őket a koncentrációs tábortól, ill. a biztos haláltól. Kérjük – ha ez lehetséges – legyenek szívesek kérelmünket támogatni és jóváhagyni, tekintettel dr. Botskor Lórántnak a háború alatt tanúsított példaértékű, emberséges és bátor magatartására, ill. egész életútjára.

Budapest, 2014. május 16."

Radnainé dr. Fogarasi Katalin elnök Budapest, 2014. július 7-én kelt levelében tájékoztatott: „Köszönettel megkaptuk dr. Botskor Lóránt sírjával kapcsolatos levelét, amelyet előterjesztettem a Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottság (NEKB) legutóbbi soros ülésére. A NEKB 2014. június 25-én az alábbi döntést hozta: „A Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottság 63/2014. számú határozatával úgy döntött, hogy „A" kategóriában a nemzeti sírkertbe sorolja dr. Botskor Lóránt csendőrparancsnok, „embermentő" Farkasréti temetőben található (37/1-II-1-48) sírját." A nemzeti sírkertbe sorolással a magyar nemzet megbecsülését, tiszteletét és köszönetét fejezi ki a sírban nyugvó felé, egyben olyan jogszabályi védettséget biztosít számára, amely megakadályozza a sírhely felszámolását. A 144/2013. (május14.) Kormányrendelet 4. § ac.) pontja alapján a védett sír feletti rendelkezési jogokat, ezáltal a védelmet a Nemzeti Örökség Intézete gyakorolja, továbbá gondoskodik a védettség Hivatalos Értesítőben való közzétételéről."

Botskor Lórántról három fotó az 1930-as évekből (átadta Botskor Lóránt unokája, Száva István 2014. november 8-án):

Botskor Lóránt (baloldalt) felesége családja körében, 1938.

Egyéb adatok róla és családjáról

felesége: borbereki Farkas Erzsébet (1899. október 20. – 1991.), esküvő: 1925.

gyermekei: Botskor Erzsébet (1929. november – 1976 után) – férje: Szabó Ferenc.

Botskor Judit (1933. július 3. – 1989.) – férje: Száva István (1925-2005).

Dr. Botskor Lórántot és családját az 1950-es években kitelepítették a Hortobágyra. Ezt bizonyítja az alábbi interneten talált dokumentum, amelynek forrása a Hortobágyi Kényszermunkatáborokba Elhurcoltak Egyesülete (Budapest, Nádor utca 36. V. em. Pf. 1462/750.):

„A Polgár-lenintanyai kényszermunkatáborba elhurcolt családok névsora.[14]

Ezen belül: *Botskor Lóránt, Botskor Lóránt*né *és (leányuk) Botskor Judit*.

A *Polgár-Lenintanya tábor*ból három családot *Tedej*re szállítottak, később onnan szabadultak: Botskor Lóránt, Botskor Lórántné és Botskor Judit.”

Dr. Botskor Lóránt és családja 1953-ban szabadult.

[14] http://www.hortobagyideportaltak.hu/nevsor_Lenintanya.htm (Letöltés dátuma 2015. június 18.)

Az embermentő Botskor Lóránt

Az első forrás, amelyet megtaláltunk, Botskor Lóránt embermentő cselekedeteiről Kovács András cikke: DOKUMENTUM. „Amikor Ráduly pap kihozott minket...” Látó. Szépirodalmi folyóirat. 1994. július V. évfolyam 7. szám.[15]

Mindjárt a cím: Udvarhely vármegyei bözödújfalvi székely szombatosok megmentése 1944-ben. Sárgult dosszié[16]. Kedves útbaigazítóm és segítőm, a nagyon halk szavú, fölötte szívélyes galambősz hölgy veszi kezébe először, forgatja a lapokat, oldalszámokat, dátumokat egyeztet, és tekintetében emlékezés fénye csillan. Igen, egy nagyon öreg úr (megj. Botskor Lóránt) hozta több más munkával együtt... igen, igen, most már emlékszik, hogy átnézték, de nem találtak benne különöset... mégis félretették... így írja a szabály. Isten tartsa meg az ilyen szabályokat! – fohászkodom én. Pedig nincs talán a nyomtatott betű világegyetemében e könyvön kívül még egy zug, ahol a következő nyilatkozatnak feltétlenül helyet kell szorítani. *„Alulírottak, akik 1944. április és május hónapban, mint szombatos zsidók Bözödújfaluból a marosvásárhelyi gettóba hurcoltattunk, kijelentjük, hogy dr.* ***Botskor Lóránt*** *csendőralezredes közülünk mintegy hatvan internált személyt saját felelősségére szabadlábra helyezett, és vagyonunkat, életünket, gyermekeinket megmentette a biztos pusztulástól...” stb., stb. Bözödújfalu, 1946. augusztus 30. Aláírások. Hitelességüket igazolja többek közt Ráduly István László plébános*.”

Az OSzK-BAN TALÁLT ANYAGOK A SZÉKELY SZOMBATOSOK MENTÉSÉRŐL:

Botskor Lóránt beszámol az esetről, amiből kiderül, hogy a zsidómentést Marosvásárhelyen 1944. május 3-án a Gestapo intézkedéseivel szemben szervezte meg. Az előzményekről a következőket írta: „A német hatóságok már 1942-ben a magyar zsidóság deportálását követelték, de Kállay Miklós miniszterelnök (1942. március 10. - 1944. március 19.) nyíltan technikai akadályokra hivatkozva a német-kormány kérését visszautasította. 1944. március 19-én a német megszállás napján a német megszálló csapatok azonnal akcióba léptek a „zsidókérdés” radikális megoldására. Budapesten és vidéken – így Marosvásárhelyen is – zsidó tanácsot hoztak létre azzal, hogy az általuk kiadandó rendelkezéseket végrehajtsák. A Bözödújfalu községből a Gestapo intézkedésére a szombatosokat (63 főt) beszállították, bár ezt Botskor Lóránt megtiltotta, hivatkozva arra, hogy szombatos voltukat 1941. évben az Igazságügy minisztérium által kiküldött Degré nevű minisztériumi titkár hivatalosan is igazolta. Ezt követően Botskor Lóránt bizottságot szervezett, ahol Ráduly plébános egy küldöttséggel megjelent, s ahol a Gestapo-t Schröder őrnagy képviselte, akivel Botskor Lóránt vitába keveredett, végül is a németek elfogadták azt, hogy a Degré féle nyilatkozat alapján a szombatosok unitárius vallásúak. A vita hevére jellemző volt, hogy amikor Botskor Lóránt észrevette, hogy a sváb tolmács a plébános szavait elferdítve tolmácsolja, a tolmácsolást átvette és többek között azt mondta „ha azok zsidók, úgy én is mint ősszékely az vagyok.” A Gestapo őrnagy azt mondta, adjanak a szombatosok nyilatkozatokat. 63 szombatos közül 60 egyén a nyilatkozatot aláírta, hárman nem írták alá a nyilatkozatot, akik a haláltáborban elpusztultak. Ráduly István László bözödújfalvi plébános és Kovács József kiszabadított

[15] http://lato.adatbank.transindex.ro/?cid=1716 (Letöltés dátuma 2015. június 18.)

[16] OSzK Kézirattára. Jelzete: 11.134.

deportált 1946. szeptember 3-án írt nyilatkozatából kiderül, hogy Botskor Lóránt alezredest 1944 májusában elvezényelték Marosvásárhelyről, és „Zalántay (János) alezredes jött helyébe, aki már nem a Dr. Botskor alezredes úr szívével és jóakaratával intézte az ügyünket és amiatt pusztult oda 3 (három) lakója községünknek, mert ha Dr. Botskor alezredes urat el nem vezényelték volna, akkor azokat is megmentette volna, úgy mint a többieket. Kérem szépen ezen hősies tettéért méltóképen jutalmazni szíveskedjenek illetékes hatóságai.” A 11 oldalas iratból csak két oldalt eredetiben közlünk, ezek az igazolások:

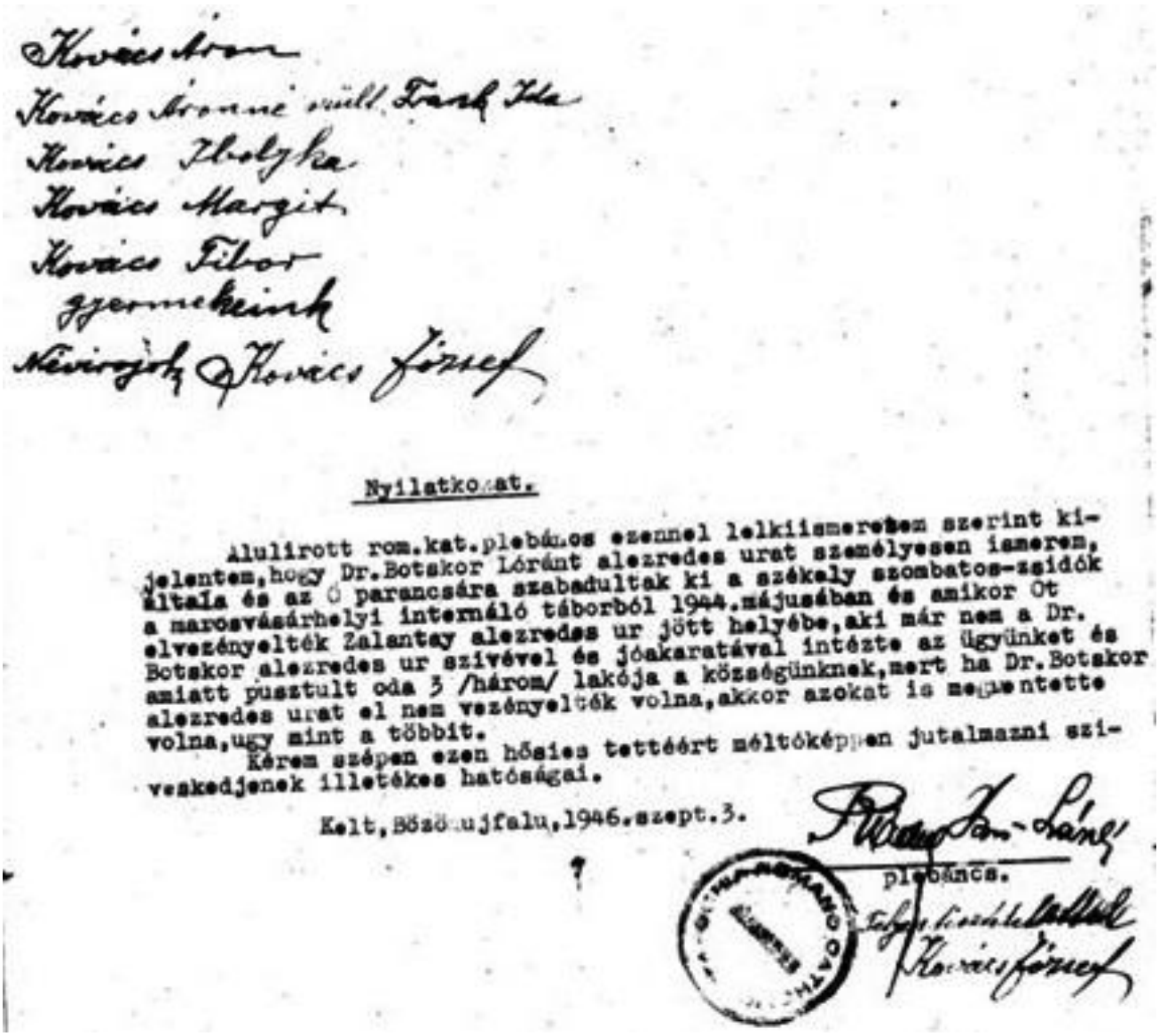

Kovács Ároni
Kovács Áronné szül. Frank Ilka
Kovács Ibolyka
Kovács Margit
Kovács Tibor
gyermekeink
Kézirásjegy Kovács József

Nyilatkozat.

Alulirott rom.kat.plebános ezennel lelkiismeretem szerint kijelentem, hogy Dr.Botskor Lóránt alezredes urat személyesen ismerem, általa és az ő parancsára szabadultak ki a székely szombatos-zsidók a marosvásárhelyi internáló táborból 1944.májusában és amikor Őt elvezényelték Zalantay alezredes ur jött helyébe, aki már nem a Dr. Botskor alezredes ur szivével és jóakaratával intézte az ügyünket és amiatt pusztult oda 3 /három/ lakója a községünknek, mert ha Dr.Botskor alezredes urat el nem vezényelték volna, akkor azokat is megmentette volna, ugy mint a többit.

Kérem szépen ezen hősies tettéért méltóképpen jutalmazni szíveskedjenek illetékes hatóságai.

Kelt, Bözödujfalu, 1946.szept.3.

plebánus.

Kovács József

Czukor József
Hönig Czukor Regi
Hönig Aranka
Kovács József Józsefné született Nagy Eszter
Rozenvein Lajos
Rosenzweig Regi
Kovács Zsigmond
Kovács Zsigmondné, született Klajnpel Irén,
Kovács Imre
Kovács Béla
Hiller Bálintné született Kovács Irén
Kovács Gyula
Kovács Ismael
Kovácsné Sz Katalin
Hiller Simon
Hiller Simonné szül Ács Rózsa
Hiller Mózes
Dániel Sámuel

Szám. 300 /1946

Elöljáróságí Bizonyitvány.-

Alulirott községelöljárósága hivatalosan bizonyitjuk, hogy a fenti aláirások előttünk történtek, valamint az abban foglaltak a valóságnak megfelelnek.-

Bözödujfalu 1946 Szeptember 3 án.-

községi biró,
Rosenzweig Lajos
Kovács Zsigmond
Komunista párt sejt titkára,

Körjegyző,
Gerébi Kálmán
Magyar Népi Szövetség elnöke,
1944-iki Közvitézlő biró

Az aláírók azonosítása:

Az OSzK kézirattárában őrzött anyagban található három igazoló cédula - amelyekből kettőt az előzőekben bemutattunk -, amelyeken több, Botskor Lóránt által megmentett székely szombatos aláírása olvasható. Ezek a nevek a következők:

első lapon: Kovács Áron, Kovács Áronné szül. Frank Ida; Kovács Ibolyka, Kovács Margit, Kovács Tibor gyermekeink; Névírójok Kovács József; Raduly István László plebános.

második lapon: Czukor József, Hönig Józsefné Czukor Pepi, Hönig Aranka, Kovács József, Kovács Józsefné született Nagy Eszter, Rozencveig Lajos, Rozenzveig Pepi, Kovács Lajos, Kovács Lajosné szül. Happal Irén, Kovács Imre, Kovács Béla, Hiller Béláné szül. Kovács Irén, Kovács Oszkár, Kovács Sámuel, Kovcsiszákné sz. Kovács Róza, Hiller Simon, Hiller Simonné szül. Ács Róza, Hiller Mózes, Dávid Sámuel

harmadik lapon: Kovács József, Kovács Mendelné szül. Kovács Eszter, Lőrincz Mihályné szül. Hiller Sarolta, Nagy Eszter, Lovász Eszter, Lovász Mihályné sz. Nagy Eszter, Józsefné sz. Ács Eszter, Czukor Izsák, Czukor Izsákné szül. Kovács Regina, gyermekeink Czukor Iluska, Czukor Piri, Czukor Margit, Czukor Aranka.

MENDE-MONDÁK BOTSKOR LÓRÁNTRÓL ÉS A SZOMBATOSOK MENTÉSÉRŐL MAROSVÁSÁRHELYEN

Az interneten olvasható különböző forrásokban

(Az idézett szövegeket rövidítve közöljük, a forrás pontos megjelölésével.)

Marosvásárhelyi gettó[17]

A gettósítás

Ide deportálták Bözödújfalu mintegy 200, szombatos felekezetű székely lakosát is, akikért Ráduly István római katolikus plébános próbált meg közbenjárni, a Degré Alajos igazságügyi államtitkártól kapott menlevelekre hivatkozva. Bocskor Lóránt csendőrtiszt közbenjárására azonban végül csak azokat a személyeket voltak hajlandóak elengedni, akik megtagadták hitüket. Erre csak hozzávetőlegesen egy tucat fő volt hajlandó[18], a többieket a zsidókkal együtt deportálták Auschwitzba.

Számonkérés a háború után

A második világháborút követően, az 1946 márciusa és júniusa között funkcionáló kolozsvári népbíróság több személyt is vád alá helyezett az észak-erdélyi zsidók gettósítása és deportálása miatt. A perben összesen 193 fő ellen nyújtottak be vádindítványt, de csak 51 fő ellen jelenlétében. A marosvásárhelyi gettóhoz kapcsolódóan, az 1946. május 22. – május 31. között lezajlott ún. észak-erdélyi gettóperben hozott ítéletével a bíróság távollétében halálra ítélte Papp János és Zalántay János csendőrtiszteket. Szintén halálra ítélték Bedő Gézát és még három csendőrtisztet, valamint Schröder Gestapo-őrnagyot. Életfogytiglani kényszermunkára ítélték – szintén távollétében – Kozma Istvánt és Körmendy Gézát, 25 év kényszermunkára Jóos Andort, 12 év kényszermunkára Gálffy De-

[17] forrás: A Wikipédiából, a szabad enciklopédiából. https://hu.wikipedia.org/wiki/Marosvásárhelyi_gettó (Letöltés dátuma 2015. június 18.)

[18] Nem igaz állítás, 60 fő menekült meg és nem kellett hitüket megtagadni.

zsőt és Hennel Ferenc vásárhelyi főjegyzőt. Ezen kívül 10 évre ítélték – jelenlétükben – Májay Ferenc korábbi polgármestert és Lax József marosvásárhelyi zsidó kereskedőt is, az utóbbi – a vád szerint – a gettóban besúgóként tevékenykedett a rendőrség szolgálatában."

II. ZÓNA: ÉSZAK-ERDÉLY 615[19]

Marosvásárhely. A marosvásárhelyi gettó egy tönkrement téglagyárban létesült a Koronkai úton. A kb. 20000 m^2-nyi területen egy nagy épület volt, beszakadt tetővel és cementpadlóval; mivel már évek óta nem használták, rendkívül mocskos volt. A gettóban 7380-an éltek, közülük kb. 5500 magából a városból, a többiek Maros-Torda vármegye nyugati részének és Udvarhely vármegyének a községeiből. Közöttük volt 276 székelyudvarhelyi zsidó és a bözödújfalusi szombatosok, székelyek leszármazottai, akik az Erdélyi Fejedelemség első időszakában tértek át a zsidó hitre. Ők állítólag mentesülhettek volna a gettóba tömörítéstől, ha kijelentik, hogy valójában nem zsidó fajú magyarok, ám - egy forrás szerint - erre nem voltak hajlandók.

616 II. ZÓNA: ÉSZAK-ERDÉLY

A legtöbb fontosabb gettóhoz hasonlóan Marosvásárhelyen is „ellenőrző bizottság" működött, amely a zsidóktól származó beadványokat értékelte, köztük azokat, amelyek mentesítést igényeltek. A zsidókkal szemben rendkívül ellenséges bizottság Májayból, Bedőből és Bocskor Lóránt csendőr ezredesből állt.

A fenti szöveg egy háromoldalas részlet az alábbi műből:

Braham, Randolph L. : A népirtás politikája : a holocaust Magyarországon - 2. bőv. és átd. kiad. - Budapest : Belvárosi Kvk., 1997. - ill. megjelent "A magyar holocaust" címmel is. - Ford. Zala Tamás et al. - Az előszót Berend T. Iván írta. Az itt olvasható változat forrása: Nagy Péter Tibor-Troján Anna: Randolph Braham Holocaust monográfiájához készült adatbázis. (Szociológiai adatbázisok No. 3., sorozatszerkesztő Nagy Péter Tibor, WJLF-CEU, Budapest, 2013)."

Szombatosok (zsidózók, sabbatáriusok)[20]

A 16. században kialakult csoport, amely nem zsidó származású, de a zsidó vallást követő hívekből állt. Magyarországon elsősorban Erdélyben éltek szombatos közösségek. Az évszázadok során számuk fokozatosan csökkent, sokan csatlakoztak az izraelita egyházhoz. A huszadik század közepére mindössze néhány tucatnyian maradtak és szinte kizárólag a Maros megyei (ma: Románia) Bözödújfaluban éltek. 1944-ben a Belügyminisztérium elrendelte, hogy a zsidókkal együtt a szomba-

[19] Az idézetek forrása: http://mek.oszk.hu/11500/11506/html/oldalankent1/Braham616.pdf. A htm file nevében látható 1-4 jegyű arab szám azt mutatja, hogy e szövegdarab hányadik oldal környezetét mutatja. Ha tehát a file nevében azt látja, hogy Braham22.htm, akkor ez a szövegdarab a 21-22-23. oldal anyagát tartalmazza! A további oldalak megtekintéséhez csak ezt a számot kell módosítania! Tehát, ha a számot Braham25-re javítja, akkor a következő három oldalt látja majd. (Letöltés dátuma 2015. június 18.)

[20] forrás: magyarzsido.hu / amit tudni akarsz a zsidókról/fogalomtár /flódni – minden, ami zsidó. (Letöltés dátuma 2015. június 18.)

tosokat is deportálni kell, ezért a marosvásárhelyi gettóba hurcolták őket. A bözödújfalusi katolikus pap, Ráduly István azonban meggyőzte a helyi csendőrparancsnokot, Bocskor Lorántot, hogy a szombatosok „faji szempontból" nem tekinthetők zsidóknak. Sok sabbatáriust ezért elengedtek, de volt, aki ragaszkodott zsidóságához és önként maradt a gettóban. Őket a többi zsidóval együtt Auschwitzba hurcolták és meggyilkolták."

1944. május 3-4.[21]

A marosvásárhelyi zsidó közösséget, mintegy ötezer főt, a Koronkai úti téglagyár területén lévő gettóba gyűjtötték.

A gettóból Ráduly István László bözödújfalui katolikus plébános és Bocskor Lóránt csendőr ezredes révén több tucat székely szombatosnak sikerült megmenekülnie.

Volt úgynevezett "ellenőrző bizottság", amelyet Endre László április 28-án állított fel, tagjai Májay Ferenc, Márton Zsigmond, Bedő Géza, Bocskor Lóránt csendőr ezredes - az ő helyét később Zalántay János vette át, aki Szászrégenben is tagja volt egy hasonló bizottságnak - és Schröder őrnagy voltak. Feladatuk a mentesítési kérvények elbírálása volt."

Pálffy Lajos írása és fotói.[22] [23] Rifke néni a képaláírás szerint az utolsó prozelita, aki megjárta a marosvásárhelyi gettót is, ahonnan a bözödieket a falu akkori katolikus papja, Ráduly István[24] szabadította ki, Bocskor Lórántot viszont nem említi.

Botskor Lóránt embermentő munkáját egyes források viszont a valóságnak megfelelően megemlítik, pl.:

Csató Mihály történész[25] az igazságnak megfelelően írta: A gettóból Ráduly István László bözödújfalui katolikus plébános és Bocskor Lóránt csendőr ezredes révén több tucat székely szombatosnak sikerült megmenekülnie.

ÖSSZEFOGLALÁS

Amint a fenti idézetekből is látszik, – egy-két forrás kivételével – elferdítve vagy a valósággal éppen ellentétes tényeket állítva említik Botskor Lóránt szerepét. Sőt, az egyik fórumon még azt is megengedi magának a szerző, hogy egyenesen azt állítsa, éppen Botskor Lóránt közbenjárására nem engedték el ezeket az embereket.

Pedig az OSzK Kézirattárában talált anyagban föllelt *Igazolás* (lásd: fent), melyet Ráduly István plébános írt, éppen az ellenkezőjéről szól, vagyis egyértelműen igazolja Botskor Lórántot.

---

[21] forrás: http:/csatomihaly.mindenkilapja.hu (Letöltés dátuma 2015. június 18.)

[22] http://mandarchiv.hu/cikk/2543/Elfogytak_a_szekely_zsidozok_is (Letöltés dátuma 2015. június 18.)

[23] Pálffy Lajos: Székely zsidózók – Bözödújfalu. Erdélyi Lajos fotói Országos Idegennyelvű Könyvtár 2014. január 23. – február 14. • Publikálva: 2014.02.10. 15:31 • Címke: fotó

[24] Botskor Lórántot nem említi.

[25] http://csatomihaly.mindenkilapja.hu (Letöltés dátuma 2015. június 18.)

Ezen kívül sem az erdélyi népbírósági perekben nem szerepelt Botskor Lóránt, tehát nyilván nem találtak ellene semmit, sem pedig a marosvásárhelyi gettóperben (lásd: fent) nem találtak ellene semmi kivetni valót.

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában őrzött iratok, Botskor Lóránt és családjának kitelepítéséről.

Az alábbi dossziék álltak rendelkezésre:

1. A-288 Budapestről Hajdú megyébe kitelepítettek listája.
197. Botskor Lóránt, dr. csíkszentmártoni.
198. Botskor Lórántné, dr.
2. I/1. 9. doboz Operatív karton.
516. Botskor Lóránt, dr. csíkszentmártoni.
3. O-16527 Budapest I. ker. politikailag kompromittált személyek.
46. Botskor Lóránt, dr. csíkszentmártoni.
4. O-16616 Budapest XI. kerület területén politikailag kompromittált személyek.
31. Botskor Lóránt, dr. csíkszentmártoni.
5. V-102411 Seres János és társa.
1. Botskor Lóránt, dr. csíkszentmártoni, cső. alezredes.
6. V-84950 Jurányi Antal és társa.
1. Botskor Lóránt, dr. csíkszentmártoni, cső. alezredes.
7. V-98981 Kardos József.
2. Botskor Lóránt, dr. csíkszentmártoni, cső. alezredes.

Dr. Botskor Lóránttal kapcsolatos iratok az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában:[26] A terjedelmes iratanyagból csak néhányat említünk:

Dosszié jelzete V-9898. 1. Dosszié tárgya Kardos József. Kivonat A dosszié Kardos József csendőr törzsőrmester, valamint Csonka Kálmán nyilas pártszemlész, a párt segédhivatala vezetőjének ügyét tartalmazza. Ezen kívül különböző személyekre vonatkozó kérdőjegyek, jegyzőkönyvek, ítéletek stb. találhatók még az anyagban. Botskor Lóránt csíkszentmártoni, dr. (Botskor Lóránd) Anyja neve: Ajtay Edit, született 1896-02-07 cső. alezredes. (73-76. Botskor Lóránt nyilatkozata személyi adatairól) Legépelt kérdésekre kellett válaszolni. Lakcím, szobák száma: Bp. IV. Semmelweis u. 8. II emelet 2. ÁBTL 2.5.6-01577/1951. 1951. május 25. Belügyminisztérium. J 1577. Dr. Bocskor Lóránt, 1945-ig csendőr alezredes, iskolai végzettsége jogi doktorátus, tanulmányait Budapesten végezte. 1945 és 1950 között kapta a nyugdíjat, jelenleg alkalmi munkát vállal, nem dolgozik. Lakás: Bp. XI. Bartók Béla u. 124.[27] A lakásban lakik még főbérlőként özvegy Tóth Endréné, nyugdíjas államügyész özvegye és fia, Tóth ifj. Endre, volt közjegyző, jelenleg a Fővárosi Tanácsnál dolgozik. Dr. Bocskor

[26] Sipos III. Béla 2014. október 23-án kapta meg az engedélyt, hogy az ÁBTL-ben kutathasson.

[27] Felsorolva korábbi lakásai 1945. után: Bp. V. Semmelweis u. 2. Bp. II. Batthyány u. 2. Bp. I. Buzogány u. 63.

Lóránt veje, Szabó Gábor (hibás adat, Ferenc) önálló cukrászmester és felesége, Botskor Judit (hibás adat, Botskor Erzsébet) külön lakik. Dr. Bocskor Lóránt bérlakásban lakik, a havi bér 65 Ft. Adatszolgáltató Püspöki Ferenc házfelügyelő, Bp. XI. Bartók Béla u. 124. A jelentés készült 1951. április 27. aláírta Szabó Zoltán.

Véghatározat. Kitelepítik dr. Botskor Lórántot és családtagjait, cím: Hajdú-Bihar megye, Esztár, Felszabadulás u. 4. A lakását átadni köteles és lakrészét a 6.000/19 sz. kormányrendelet értelmében birtokba veszem. 01577 Értesítés a házfelügyelő részére. A Bp. XI. Bartók Béla u. 124. alatti dr. Botskor Lóránt lakását igénybe vettem, a lakást zárolom, az új bérlő kijelöléséről a kerületi Tanács gondoskodik.

Dr. Botskor Lóránt, 1951. május 27-én fellebbezett: „A BM „Különleges Igazoló Bizottsága" mint kivételezettet igazolt, a nyugdíjam folyósítását is javasolta. 1950. szeptember 1-ig az általános revízióig nyugdíjamat megkaptam. Az elnök Réti Károly volt, a Magyar dolgozók Pártjának ma is vezető tagja. Igazoltam, hogy 1944-ben a deportálások során 60 népi származású szombatos és zsidó életét mentettem meg, akik ma Romániában a Kommunista Párt tagjai. (Felsorolja a megmentett zsidó polgárokat, akik aláírásukkal igazolták ezt.) Szombatos jogcímen Budapesten és Szombathelyen is több deportált nekem köszönheti a megmenekülését. Bátor kiállásom miatt 1944-ben mellőztek és beosztásomból lefokoztak. A BM nyugdíjam ügyében még nem döntött, számom Cstuy400. Egyszobás albérleti szobában lakom kéttagú családommal. Feleségem két helyen bejárónő, 60 %-os rokkantságom ellenére alkalmi kerti munkát vállalok. 17 éves leányom a Jurányi utcai Állami Közgazdasági Gimnázium III. osztályának jeles tanulója, a DISZ (Dolgozók Ifjúsági Szövetsége) vezetőségének a tagja. A felsoroltak miatt kérem a kitelepítési végzés azonnali hatálytalanítását."

Bp. XI. Bartók Béla út 124. Földszint 25. Mellékelve az igazoló bizottság jelentése, aláírta Réti Károly elnök, Párkányi Norbert és Márai Bernáth tagok. Meghirdetve Magyar közlöny 192/1946. augusztus 25-én. „Nyugdíjjogosultságát és rászorultságát megállapítottuk és 1946. július 4-től nyugdíja folyósítandó". Dr. Botskor Lóránt igazolva, BM 1945. december 5-én 229. szám alatt." A bizonyítékok ellenére Botskor Lóránt kérelmét elutasították. 01577/1-1951. Botskor Lóránt Esztár, Felszabadulás u. 4. „Kérelmét elbíráltam és nem találtam teljesíthetőnek. 1951. augusztus 1. aláírás Ciráki."

Jurányi Antal és társai. Vizsgálati dosszié. V-84950. Tárgy Bocskor Lóránt ügye. Bocskor Lóránt volt csendőr alezredes szerepel a V 84950, V 98981 és V 102411 sz. dossziékban. Jurányi Antal volt csendőr 1946. április 26. Csepelen. Seres János főtörzsőrmester, 1946. október 28. Bp. és Kardos József volt csendőr törzsmester Bp. gyanúsítottak elmondják, 1944. november 28-án Szombathelyre vezényelték a BM-ba irodai munkára. Bocskor parancsára Horvátzsidányba, majd Németországba mentek. Egyéb adattal Bocskor Lórántra vonatkozóan nem rendelkezünk. Bp. 1955. február 21. Készítette Fisch József áv. százados. Jóváhagyta Géró Gergely áv. százados. A V 84950 sz. dossziéba lerakva.

1954. május 23. BM IV/1 alosztály. Szigorúan titkos. „Kérem Botskor Lóránt cső. alezredes személyére vonatkozó kitelepítési iratokat tanulmányozás céljából kiadni. A fenti okmányok a Személyi Igazolások Osztályán fekszenek el." Rajnai Sándor áv. alezredes, osztályvezető. Szeifert József áv. százados, alosztályvezető. Sajátkezű aláírások.

Budapesti Rendőrfőkapitányság, Politikai Osztály, Területi alosztály, 1967. július 25. Jelentés. Szigorúan titkos! Jelentem, hogy 1963-tól az alábbi „F" dossziés csendőrök jöttek fel vidékről és telepedtek le Budapest területén: Dr. Botskor Lóránt 71 éves csendőr alezredes. Újvári Lajos v. őrnagy.

Ismereteink szerint Botskor Lóránt a kitelepítéséről, a zsidómentésről családi körben sem beszélt. Köztudott, hogy akiket még az 1950-es években elítéltek vagy internáló táborba vittek, azokat szigorú hallgatásra is kényszerítettek. Aláírattak velük egy nyilatkozatot, hogy a velük történtek szigorú államtitoknak minősülnek, és ha erről bárkinek beszélnek, azonnal visszakerülnek oda, ahonnan szabadultak. Igaz, később nem készültek ilyen dokumentumok, ennek ellenére féltek az emberek. Elég volt, ha valaki társaságban forradalomnak nevezte, amit a hivatalos politika ellenforradalomnak minősített, máris elítélhették izgatásért. Botskor Lóránt esetében ezt a nyilatkozatot nem találtuk meg. Boldog Gyöngyi édesapja, Boldog Gyula[28] [29] esetében a következő szöveg volt: „Tudomásul veszem, hogy az internáló táborral és a táborban lévő személyekkel kapcsolatos minden hír, vagy adat „állami titkot" képez. Az „állami titok" megsértését a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1951. XXI. szt. rendelete 10 évig terjedhető börtönbüntetéssel sújtja – amennyiben a cselekmény súlyosabban nem minősül."

(Folytatás következik)

[28] Dosszié típusa: Vizsgálati-dosszié. Dosszié jelzete V-108937. Dosszié tárgya Boldog Gyula, dr.

[29] Boldog Gyula Sz.: Budapest, 1920. szeptember 23. Meghalt: Budapesten, 2002. január 10-én. Recsken volt internáltként: 1950 -1953. ÁBTL 1953. augusztus 15. Recsk. Határozat Boldogh Gyula rendőrhatósági őrizetét (internálását) megszüntetem.

Új adatok a Rodriguez család történetéhez

Dr. Barsi Béla, Budapest (drbarsibela@gmail.com)

Úgy tűnt, hogy a Rodriguez család története a Matrikula 2014-4. számában közölt folytatásban végleg befejeződött érdemleges további adatok hiányában.

A sors azonban úgy hozta, hogy a 2014-4. szám megjelenését követően a Fővárosi Levéltárban sikerült nyomára bukkanni dr. Fallenbüchl Zoltán történész professzor hagyatékára, amelyet özvegye rendszerezett és bocsátott a Fővárosi Levéltár megőrzésére.

A cédulás feljegyzések kartotékoltan betűrendben állnak a kutatók rendelkezésére.

Dr. Fallenbüchl professzor magyarországi spanyolokkal kapcsolatos forrásdokumentációi között így könnyűszerrel megtalálhatók a bevándorolt bánáti Rodriguez családra vonatkozó adatok is.

A Rodriguez család történetének kutatása azt követően, hogy Rodriguez Károly brüsszeli születési körülményeire fény derült, főként a lehetséges apa, Josephus Rodry (Rodriguez) azonosítására irányult.

Több németalföldi Josephus Rodriguez kizárása után egy Brüsszelben családot alapító Josephus Rodrich tűnt valószínű apának a bánáti Rodrich (Rodriguez) család leszármazottjaként.

Azonban, bár a bánáti Rodriguez család gyerekeinek felkutatása több bánáti plébánián sikerrel járt, Josephus nevű fiúgyermek nem volt köztük. A kutatás csak néhány plébánia (Mehádia, Fehértemplom, Versec, Temesvár) feljegyzéseire korlátozódott, azon kívül a sikerességét nehezítette, hogy a mikrofilmeken látható írások gyakran olvashatatlanok voltak.

Dr. Fallenbüchl a Pesti Piarista Gimnázium anyakönyvében Rodriguez fiúkra vonatkozó adatokat talált, amelyek a tanulmány során már említésre kerültek[1].

A most vizsgált kartotékolt cédulás feljegyzésekből kiderül, hogy a további években is adatok találhatók rájuk az anyakönyvben. Ezekben szerepel már Josephus Rodriguez több ízben, az egyes gimnáziumi tárgyak tanulójaként[2].

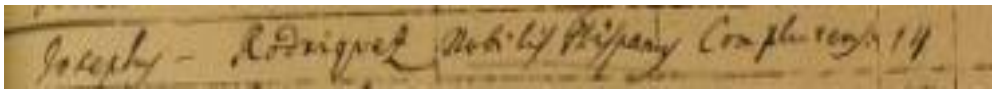

Josephus Rodriguez Nobilis Hispanus Complutensis 14 éves 1769.-ben

Piarista anyakönyv 41.o.

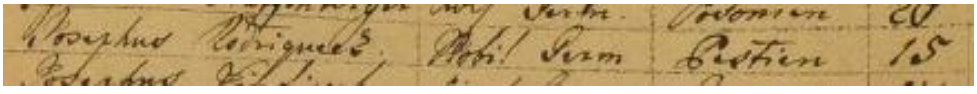

Josephus Rodriguez Nobilis Germanus 15 éves pesti 1770.-ben.

Piarista anyakönyv 65.o.

[1] A pesti piarista iskola első anyakönyve 1717.-1765.

[2] A pesti piarista iskola anyakönyve 1766.-tól 1779.-ig.

A két bejegyzésből és összehasonlításukból levonható következtetések:

1. Josephus Rodriguez kora alapján (1755-ben született) Brüsszelben, apa lehetett amikor Rodriguez Károly született.
2. Az első bejegyzésből kiderül, hogy Spanyolországból eredetileg honnan is származik: Complutum (római kori neve a településnek) = Alcalá de Henares.
3. A második bejegyzésben bár még nobilis, de már „germanizálódik” és pestinek vallja magát.
4. A tanulmányban korábban Antonius Rodrigueznél előforduló de Ballestero nemesi előnév és nem helységre utal, mint a Complutensis jelző.

A fentiekből kiderül, hogy a spanyol Rodriguez család bánáti származásával kapcsolatban lényegi változást nem jelent az új adat. De lehetséges apaként már adat van Josephus Rodriguez piarista diákra, akihez dr. Fallenbüchl Zoltán történész feljegyzése vezetett el.

Egyesületi tagok honlapjai

Péchy Gáspár honlapja: http://pechy-de-pechujfalu.hu

Dr. Hatvany Béla Csaba honlapja: http://www.hatvany-online.net

MACSE

H 1111 Budapest,
Budafoki út 10/A. II/3/a.

E-mail: macse@macse.hu

Adószám: 18213056-1-41

KSH: 18213056-6499-529-01

Egyesületi tisztségviselők

Dr. Kollega Tarsoly István
elnök

Dr. Hatvany Béla Csaba
elnökhelyettes

Dr. Várkonyi Tibor
főtitkár

Babcsányi Judit
titkár

Garadnai Zoltán Zsolt
titkár

Kónya Zsuzsanna
titkár

Németh József
titkár

Papcsik Béla
titkár

Szigetiné Zékány Ilona
titkár

Sztrányainé Ildikó
titkár

Gelei Judit
kincstárnok

Felhalminé dr. Puskás Angéla
az ellenőrző bizottság elnöke

Beszeda László
az ellenőrző bizottság tagja

dr.Szalay Júlia
az ellenőrző bizottság tagja

Látogassa meg honlapunkat:

http://www.macse.hu

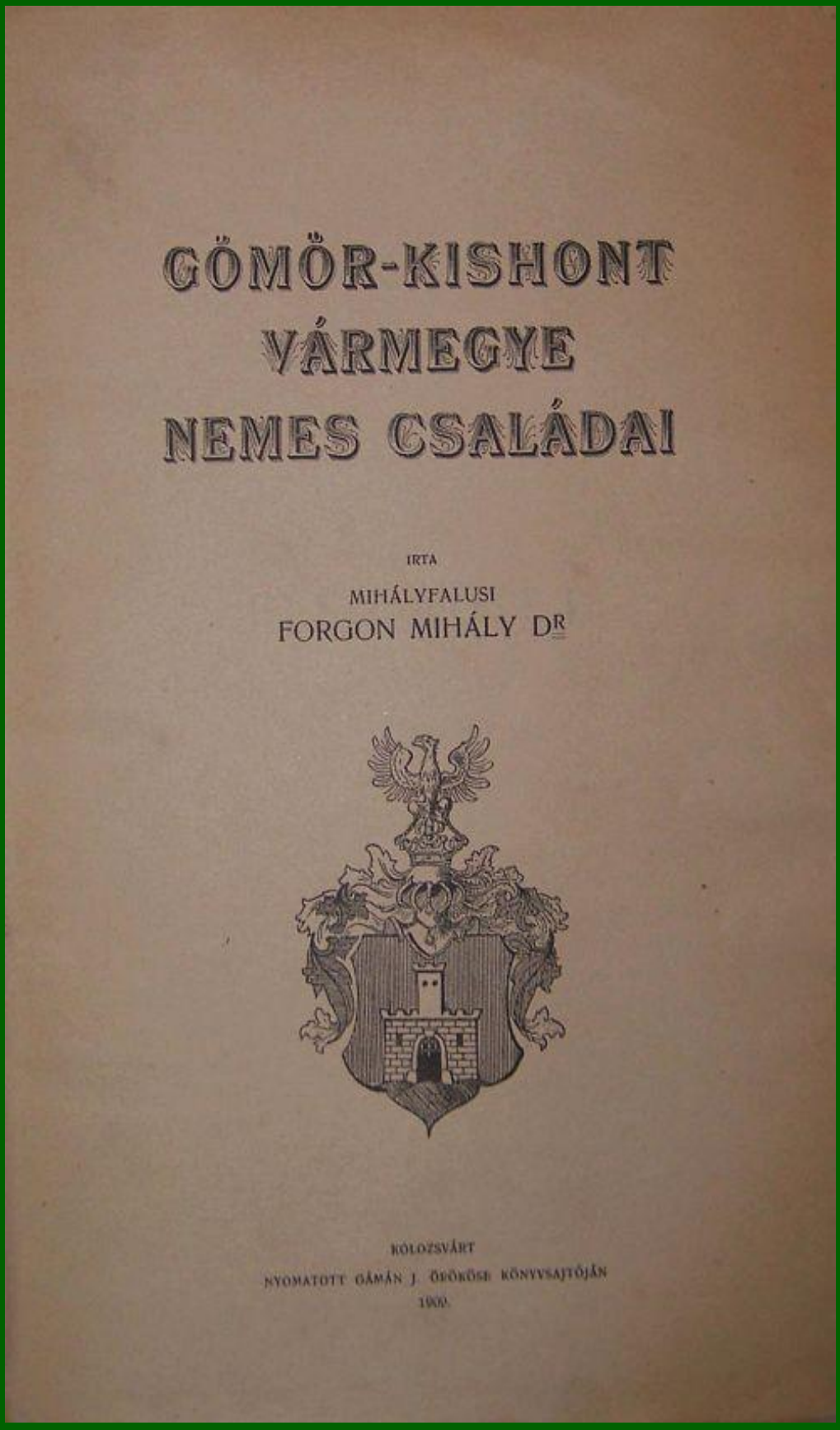

Forgon Mihály fő műve: *Gömör-Kishont vármegye nemes családjai*. Kolozsvár, I-II. 1909

Forrás: https://hu.wikipedia.org/